

สารนิพนธ์

เรื่อง อิทธิพลอินเดียที่ปรากฏในงานจิตรกรรมถ้ำตุนหวง หมายเลข 57

โดย

นางสาวณัฐธิดา เรืองนนท์

รหัสนักศึกษา 05580589

สารนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรบัณฑิต

สาขาวิชาเอเชียศึกษา คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยสกลนคร

ปีการศึกษา 2561

ลิขสิทธิ์ของอักษรศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยสกลนคร

ชื่อเรื่องสารนิพนธ์	อิทธิพลอินเดียที่ปรากฏในงานจิตรกรรมถ้ำตุนหวง หมายเลข 57
ผู้เขียน	นางสาวณัฐธิดา เรืองนนท์
อาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์	อาจารย์สุพิชฌาย์ แสงสุขเอี่ยม
สาขาวิชา	เอเชียศึกษา คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์
ปีการศึกษา	2561

บทคัดย่อ

สารนิพนธ์เรื่อง อิทธิพลอินเดียที่ปรากฏในงานจิตรกรรมถ้ำตุนหวง หมายเลข 57 มีวัตถุประสงค์เพื่อเพื่อศึกษาอิทธิพลอินเดียที่ปรากฏในงานจิตรกรรมถ้ำตุนหวง หมายเลข 57 โดยศึกษาจากภาพจิตรกรรมที่ปรากฏภายในถ้ำตุนหวง หมายเลข 57 วิเคราะห์เปรียบเทียบกับศิลปะอินเดียในราวพุทธศตวรรษที่ 10-14

ผลการศึกษาพบว่า งานจิตรกรรมถ้ำตุนหวง หมายเลข 57 ส่วนใหญ่ได้อิทธิพลมาจากศิลปะอินเดียสมัยคุปตะในด้านต่าง ๆ ได้แก่ ด้านรูปแบบ เช่น ลักษณะของพระพุทธรูปที่ปรากฏในกริยาประทับยืนมีลักษณะพระวรกายบิดไปด้านข้าง ยืนตรึงงค์ พระบาทแยกออกห่างจากกันเล็กน้อย ส่วนแบบประทับนั่งมีลักษณะนั่งขัดสมาธิเพชร พระหัตถ์แสดงมุทรา ซึ่งเป็นลักษณะเด่นของศิลปะอินเดียภาคเหนือ และภาพนางอัปสร เป็นเทพีแห่งความสวยงามและดนตรีมาร่วมชุมนุมในพิธีกรรมต่าง ๆ ที่พระพุทธรองค์ทรงเสด็จตามคติของพุทธศาสนานิกายมหายาน ภาพนางอัปสรเหล่านี้ส่วนใหญ่เปลือยอก เหาะล่องลอยอยู่กลางอากาศ มีผิวสีคล้ำแบบชาวอินเดีย ด้านเนื้อเรื่องที่น่าไปเขียนภาพส่วนมากมาจากวรรณกรรมทางศาสนาพุทธ โดยเขียนเรื่องราวของอดีตและอนาคตพุทธเจ้าพุทธประวัติ และพระอาทิพุทธเจ้า ตามคติพุทธมหายาน

คำสำคัญ : ตุนหวง, ราชวงศ์ถัง

กิตติกรรมประกาศ

สารนิพนธ์เรื่องอิทธิพลอินเดียนที่ปรากฏในงานจิตรกรรมถ้ำตุนหวง หมายเลข 57 เป็นส่วนหนึ่งของรายวิชา 450109 การศึกษาเอกเทศ (INDEPENDENT STUDY)

สารนิพนธ์ชิ้นนี้สามารถสำเร็จได้ด้วยดี เนื่องจากได้รับการกรุณาอย่างสูงจากอาจารย์สุพิชฌาย์ แสงสุขเอี่ยม (อ.ว่าน) อาจารย์ที่ปรึกษางานวิจัยที่กรุณาให้คำแนะนำและให้คำปรึกษาตลอดจนการปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ด้วยความเอาใจใส่อย่างยิ่ง จนทำให้งานวิจัยในครั้งนี้เสร็จสมบูรณ์

ขอขอบคุณครอบครัว ที่คอยให้กำลังใจและสนับสนุนตลอดมา ไม่ว่าจะเป็นการขับรถรับส่งจากบ้านไปที่หอ ออกค่าใช้จ่ายในการเช่าเล่มสารนิพนธ์ รวมถึงส่งวิดิโอบทสวดเจ้าแม่กวนอิม (Om Mani Padme Hum) ทำให้ผู้วิจัยมีสมาธิและผ่อนคลายในการทำวิจัยมากขึ้น

ขอขอบคุณจัสมินและเปียน ผู้เป็นทั้งเพื่อนและรุ่นเมทที่น่ารัก คอยอยู่ให้คำแนะนำและเป็นที่กำลังใจให้กันเสมอ ไม่ว่าจะยามทุกข์ ยามสุข หรือยามทิว

ขอขอบคุณมิตรสหายกลุ่มบ้านอยู่ท่าหลีดก ที่ชวนไปเล่นบอร์ดเกมคลายเครียดหลังเลิกเรียน รวมถึงคอยให้กำลังใจ ให้คำแนะนำ และให้ความช่วยเหลืออยู่เสมอ

ขอขอบคุณแนนและปาล์ม (โอโละ) และมิตรสหายเอกเอเชียศึกษาอีกหลายคนไม่ได้เอ่ยชื่อที่คอยถามความคืบหน้าของสารนิพนธ์ รวมถึงให้ความช่วยเหลือในทุก ๆ เรื่อง

ขอขอบคุณคุณป้าและคุณลุงร้านสุกี้ฝั่งตรงข้ามหอพักหญิงกนกวรรณ ที่ทำสุกี้แห้งไก่อร่อย ๆ ให้ผู้วิจัยมีแรงทำวิจัยต่อไป รวมถึงคอยถามไถ่สารทุกข์สุกดิบและให้กำลังใจเสมอเมื่อเจอกัน

ขอขอบคุณมิตรสหายชาวแพนตาซี ที่คอยส่งข้อความให้กำลังใจในการทำวิจัยมาโดยตลอด

ขอขอบคุณคุณคิมยองบิน คุณคิมอินซอง คุณอีแจยุน คุณอีซังฮยอก (ดาวอน) คุณคิมชอกอู (โรอุน) คุณแบคจูโฮ คุณยูแทย้ง คุณคิมยองกยุน (ฮวียอง) และคุณคังชานฮี สมาชิกวง SF9 ที่ได้สร้างรอยยิ้มและเป็นแรงผลักดันให้การศึกษาวิจัยครั้งนี้สำเร็จไปได้ด้วยดี

ผู้วิจัยหวังว่าสารนิพนธ์ฉบับนี้จะเป็นประโยชน์แก่ผู้ที่สนใจ หากมีข้อบกพร่องหรือข้อผิดพลาดประการใด ข้าพเจ้าก็ขออภัยไว้ ณ ที่นี้

ณัฐธิดา เรืองนนท์

สารบัญ

บทคัดย่อ.....	ก
กิตติกรรมประกาศ.....	ข
สารบัญ.....	ค
สารบัญรูปภาพ.....	ฉ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1.1 ที่มาและความสำคัญ.....	4
1.2 วัตถุประสงค์.....	4
1.3 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	4
1.4 ขอบเขตของการศึกษา.....	4
1.5 วิธีการศึกษา.....	4
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	5
2.1 เอกสารเกี่ยวกับศิลปะจีน.....	5
2.2 เอกสารเกี่ยวกับศิลปะอินเดีย.....	8
2.3 เอกสารเกี่ยวกับเส้นทางสายไหม.....	9
บทที่ 3 ราชวงศ์ถังกับเส้นทางการค้า.....	12
3.1 กำเนิดเส้นทางสายไหม.....	12
3.2 เส้นทางสายไหมในสมัยราชวงศ์ถัง.....	18
3.3 ความสัมพันธ์กับต่างประเทศในสมัยราชวงศ์ถัง.....	23
3.3.1 ศาสนาและวัฒนธรรม.....	23
3.3.2 เศรษฐกิจและการค้า.....	24

3.3.3 การเมือง.....	25
บทที่ 4 ถ้ำตุนหวง หมายเลข 57.....	28
4.1 ลักษณะและแผนผัง.....	28
4.2 งานศิลปะที่พบภายในถ้ำ.....	33
4.2.1 ทิศเหนือ.....	33
4.2.1.1 จิตรกรรม.....	33
4.2.2 ทิศตะวันออก.....	34
4.2.2.1 จิตรกรรม.....	34
4.2.3 ทิศตะวันตก.....	35
4.2.3.1 จิตรกรรม.....	35
4.2.3.2 ประติมากรรม.....	35
4.2.4 ทิศใต้.....	36
4.2.4.1 จิตรกรรม.....	36
บทที่ 5 วิเคราะห์อิทธิพลศิลปะอินเดียที่มีต่องานจิตรกรรมถ้ำตุนหวง หมายเลข 57.....	38
5.1 การจัดองค์ประกอบ.....	38
5.1.1 ลักษณะท่าประทับยืนและประทับนั่ง.....	38
5.1.2 ลักษณะของนางอัปสร.....	39
5.1.3 เนื้อเรื่องที่ใช้ในการเขียนภาพ.....	39
5.2 เทคนิคการใช้สี.....	40
5.3 การใช้มุมมองทัศนียวิทยา.....	41

บทที่ 6 สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ.....	42
6.1 สรุปและอภิปรายผลการวิจัย.....	42
6.2 ข้อเสนอแนะของผลการวิจัย.....	42
บรรณานุกรม.....	43
ประวัติย่อผู้วิจัย.....	45
แบบโอนลิขสิทธิ์สารนิพนธ์.....	46

สารบัญรูปภาพ

ภาพที่ 1 ภาพวาดเผ่าชงหนุ.....	13
ภาพที่ 2 ภาพวาดพระเจ้าอันอู่ตี้.....	14
ภาพที่ 3 อนุสาวรีย์ของจางเซียน ณ พิพิธภัณฑ์ประวัติศาสตร์ มณฑลส่านซี.....	15
ภาพที่ 4 ประติมากรรมม้าเฟอร์กานาในสมัยราชวงศ์ฮั่น ทำจากสำริด.....	17
ภาพที่ 5 แผนที่แสดงเส้นทางสายไหมในสมัยราชวงศ์ถัง.....	18
ภาพที่ 6 ภาพจิตรกรรมพระถังซัมจั๋ง.....	20
ภาพที่ 7 ขนมนั่งในมณฑลซินเจียง.....	25
ภาพที่ 8 รูปปั้นกษัตริย์ซ่งจับกัมโปกับเจ้าหญิงเหวินเฉิง ณ วัดโปตาลา นครลาซา ทิเบต.....	26
ภาพที่ 9 ประตูทางเข้าถ้ำหมายเลข 57.....	28
ภาพที่ 10 พระธยานิพุทธะ.....	29
ภาพที่ 11 อนาคตพุทธเจ้า (หลังคาด้านทิศเหนือ).....	29
ภาพที่ 12 อนาคตพุทธเจ้า (หลังคาด้านทิศใต้).....	30
ภาพที่ 13 พระภิกษุที่กำลังแกงทิศเหนือ.....	30
ภาพที่ 14 พระภิกษุที่กำลังแกงทิศใต้.....	31
ภาพที่ 15 เพดานด้านในถ้ำ.....	31
ภาพที่ 16 แผนผังถ้ำตุนหวง หมายเลข 57.....	32
ภาพที่ 17 กำแพงทิศเหนือ ถ้ำตุนหวง หมายเลข 57.....	33
ภาพที่ 18 กำแพงทิศตะวันออก ถ้ำตุนหวง หมายเลข 57.....	34
ภาพที่ 19 ซุ้มประดับทิศตะวันตก ถ้ำตุนหวง หมายเลข 57.....	35
ภาพที่ 20 กำแพงทิศใต้ ถ้ำตุนหวง หมายเลข 57.....	36

ภาพที่ 21 ประติมากรรมพระพุทธรองค์ในซุ้มประดับทิศตะวันตก ณ ถ้ำตุนหวง หมายเลข 57.....	38
ภาพที่ 22 คูหาประดิษฐานพระพุทธรูป ณ ถ้ำอชันดา หมายเลข 2.....	38
ภาพที่ 23 นางอัปสรกำลังบินและร่ายรำ ณ ถ้ำตุนหวง หมายเลข 57.....	39
ภาพที่ 24 พระนางสีวลี จากผลงาน Mahajanaka Jataka ณ ถ้ำอชันดา หมายเลข 1.....	39
ภาพที่ 25 พุทธประวัติ ตอนพระนางสิริมหามายาทรงสุบินถึงข้างเผือก ณ ถ้ำอชันดา หมายเลข 2.....	40
ภาพที่ 26 พุทธประวัติ ตอนพระนางสิริมหามายาทรงสุบินถึงข้างเผือก ณ ถ้ำตุนหวง หมายเลข 57.....	40
ภาพที่ 27 เพดานด้านในถ้ำตุนหวง หมายเลข 57.....	40
ภาพที่ 28 เพดานถ้ำอชันดา หมายเลข 1.....	40
ภาพที่ 29 Miracle of Shravasti.....	40
ภาพที่ 30 จิตรกรรมบนกำแพงทิศใต้ ณ ถ้ำตุนหวง หมายเลข 57.....	41
ภาพที่ 31 ภาพวาด Mahajanaka Jataka ณ ถ้ำอชันดา หมายเลข 1.....	41

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญ

ราชวงศ์ถัง (ค.ศ. 618-907) เป็นหนึ่งในราชวงศ์ที่สร้างความเจริญรุ่งเรืองสูงสุดให้กับประเทศจีน ตลอดระยะเวลาสามศตวรรษที่ราชวงศ์ถังปกครองประเทศจีน สามารถนำความเป็นเอกภาพมาสู่ชาติได้อย่างยิ่งใหญ่ ไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง ศิลปะ ปรัชญา และพุทธศาสนา นอกจากนี้ ราชวงศ์ถังยังได้รับการยกย่องให้เป็น “ยุคทองของประวัติศาสตร์และศิลปะ” เนื่องจากมีการเปิดเส้นทางการค้าที่เรียกว่า “เส้นทางสายไหม” เป็นที่มาของการรับอารยธรรมจากต่างชาติ

เส้นทางสายไหม (Silk Road) เป็นชุดเส้นทางการส่งการค้าและวัฒนธรรมซึ่งเป็นศูนย์กลางของอันตรกิริยาทางวัฒนธรรมผ่านภูมิภาคของทวีปเอเชียที่เชื่อมตะวันตกและตะวันออก โดยการโยงพ่อค้าวาณิช ผู้แสวงบุญ นักบวช ทหาร ขนเร่ร่อน และผู้อาศัยในเมืองจากจีนและอินเดียไปยังทะเลเมดิเตอร์เรเนียนระหว่างเวลาหลายสมัย

เส้นทางสายไหมมีความยาว 6,437 กิโลเมตร (4,000 ไมล์) ได้ชื่อมาจากการค้าผ้าไหมจีนที่มีกำไรตลอดเส้นทาง เริ่มตั้งแต่ราชวงศ์ฮั่น (206 ปีก่อน ค.ศ. – ค.ศ. 220) ราชวงศ์ฮั่นขยายเส้นทางการค้าส่วนเอเชียกลางราว 114 ปีก่อนคริสต์ศักราช ส่วนใหญ่ผ่านคณะทูตและการสำรวจของจางเชียน (Zhang Qian / 张骞) ผู้แทนทางการทูตจักรวรรดิจีน ชาวจีนสนใจในด้านของความปลอดภัยของผลิตภัณฑ์การค้าของพวกเขา และขยายกำแพงเมืองจีนเพื่อประกันการคุ้มครองเส้นทางการค้านี้

การค้าบนเส้นทางสายไหมเป็นปัจจัยสำคัญต่อการพัฒนาของอารยธรรมจีน อนุทวีปอินเดีย เปอร์เซีย ทวีปยุโรปและคาบสมุทรอาหรับ โดยเปิดอันตรกิริยาทางการเมืองและเศรษฐกิจทางไกลระหว่างอารยธรรม แม้ผ้าไหมเป็นสินค้าหลักจากจีน แต่ก็มีการค้าสินค้าอื่นจำนวนมาก ศาสนา ปรัชญา ความเชื่อและเทคโนโลยีต่าง ๆ จนถึงโรคภัยไข้เจ็บ ล้วนเข้ามาตามเส้นทางสายไหมเช่นกัน นอกเหนือจากการค้าทางเศรษฐกิจแล้ว เส้นทางสายไหมยังใช้เป็นการค้าทางวัฒนธรรมในบรรดาอารยธรรมตามเครือข่ายเส้นทางด้วย

ตุนหวง (Dunhuang / 敦煌) เป็นเมืองโอเอซิสกลางทะเลทรายโกบี ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือของมณฑลกลานซู่ แม้จะเป็นเมืองเล็กแต่มีบทบาทสำคัญยิ่ง ในฐานะเป็นแหล่งศาสนาศิลปะยิ่งใหญ่ที่สุดของจีน และมีสภาพสมบูรณ์ที่สุดแห่งหนึ่งของโลก ในช่วงระหว่างคริสต์ศตวรรษที่ 5 ตุนหวง เป็นศูนย์กลางสำคัญบนเส้นทางไหม (Silk Road) เป็นทางผ่านและจุดแวะพักของขบวนคาราวานพ่อค้า และถนนไหมเป็นเส้นทางแห่งการเผยแพร่พุทธศาสนา จากอินเดียเข้ามายังประเทศจีน ตุนหวง จึงกลายเป็นศูนย์รวมเศรษฐกิจและวัฒนธรรมหลายชนชาติ โดยเฉพาะจีน อินเดีย กรีก และอาหรับ หลอมรวมและช่วยกันสร้างวัดในถ้ำ ไว้เป็นที่สักการบูชาพระพุทธเจ้า โดยปรากฏหลักฐานโบราณคดีอันล้ำค่ามีสภาพสมบูรณ์ในถ้ำแห่งนี้

วัดถ้ำแห่งตุนหวง (Mogao Caves of Dunhuang / 敦煌莫高窟) เป็นสิ่งก่อสร้างมหัศจรรย์บนหน้าผาของเขามิงซา กลางทะเลทรายโกบี ห่างจากตัวเมืองตุนหวง ไปทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ราว 25 กิโลเมตร ผาหินถูกเจาะเป็นถ้ำจำนวนทั้งสิ้น 492 ถ้ำ ภายในเป็นที่บรรจุพุทธประติมากรรม และภาพเขียนพุทธประวัติต่าง ๆ ในอดีตกาล และส่วนใหญ่ของถ้ำแห่งนี้ใช้เป็นสถานที่ประกอบพิธีทางศาสนาและการเมือง

ปราชญ์ท้องถิ่นตุนหวงระบุว่า หลวงจินเหลอซุ่น (Le Zun / 乐尊) เป็นผู้ริเริ่มก่อสร้างถ้ำเมื่อปี ค.ศ. 366 และมีโครงการสร้างพระพุทธรูป 1,000 องค์ประดิษฐานไว้ ใช้วิธีการระดมทุนก่อสร้างด้วยการบอกบุญพ่อค้าวาณิชที่เดินทางผ่านเส้นทางไหม บันทึกในสมัยราชวงศ์ถังยังระบุว่า ศิลปะที่ถ้ำผาม่อเกาส่วนใหญ่สร้างขึ้นในสมัยราชวงศ์สุยและถัง ภาพวาดสมัยราชวงศ์ถังส่วนมากเป็นนางฟ้าล่องลอยในอากาศ ซึ่งถือเป็นเอกลักษณ์ของศิลปะถ้ำที่ตุนหวง ภาพเขียนสีภายในถ้ำ เป็นเรื่องราวของความดี ความชั่ว และความสุข นิรันดร์ในสรวงสวรรค์ คล้ายกับว่าสวรรค์และโลกเป็นเอกภาพเดียวกัน นอกจากนี้ วัดถ้ำแห่งตุนหวง ได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลกจากองค์การยูเนสโก เมื่อปี ค.ศ. 1987 และได้รับการยกย่องเป็นแหล่งพุทธศิลป์ที่ยิ่งใหญ่ที่สุดของจีนจนถึงปัจจุบัน

ถ้ำตุนหวงหมายเลข 57 เป็นหนึ่งในถ้ำที่โดดเด่นที่สุดของช่วงต้นราชวงศ์ถัง ถ้ำมีลักษณะเป็นสี่เหลี่ยมขนาดเล็กและมีคูหาสองชั้นที่กำแพงหลัก เป็นรูปแบบที่ได้รับความนิยมในสมัยราชวงศ์สุย เมื่อเดินเข้ามาจะพบกับโพรงหลัก (ทิศตะวันตก) ภายในโพรงมีรูปปั้นของพระพุทธเจ้า สาวกสองรูป และโพธิสัตว์สามรูป (รูปที่สีถูกทำลายไปแล้ว) พระพุทธเจ้ามีพระพักตร์เป็นวงรีและยิ้มแย้มแจ่มใส ลักษณะจีบผ้าถูกพับเก็บและโค้งเหมือน

คลื่น ซึ่งทำให้ดูเป็นธรรมชาติและรู้สึกราวกับเป็นผ้าทอจริง ๆ ซึ่งต่างจากรูปปั้นพระพุทธรเจ้าในสมัยราชวงศ์สุยที่มีลักษณะพระพักตร์กลมและจีวรถูกพับเก็บไว้ในจีบลึก ด้านซ้ายของผนังภายในโพรงเป็นภาพจิตรกรรมพระโพธิสัตว์ในท่านั่งครุ่นคิด และรูปทรงตามีลักษณะโค้งคล้ายตัวอักษร “S” ตามแนวนอน ได้รับอิทธิพลจากอินเดียและเนปาล

กำแพงด้านซ้าย (ทิศใต้) ปรากฏภาพจิตรกรรมพระอวโลกิเตศวรโพธิสัตว์ที่ได้ชื่อว่า เป็น “พระโพธิสัตว์กวนอิมที่สวยงามที่สุดของถ้ำม่อเกา” ลักษณะมงกุฎกับเครื่องประดับมีความสวยงามราวกับเป็นอัญมณีของจริง ใช้เทคนิคหลี่เฟินตุนยจิน (沥粉堆金) หรือการหยดปูนปลาสเตอร์และติดด้วยโลหะสีทอง ส่วนผิวผนังใช้เทคนิคการแรเงาสี

กำแพงด้านขวา (ทิศเหนือ) เป็นฉากแดนสุขาวดี ซึ่งเป็นพุทธเกษตรของพระอมิตาภพุทธะในคติความเชื่อของพุทธศาสนานิกายมหายาน ด้านบนของภาพมีนางฟ้ากำลังร่ายรำมือทั้งสองจับชายผ้า และมีกลีบบุปผชาติกระจัดกระจายอยู่โดยรอบ

ประติมากรรมและจิตรกรรมพุทธศาสนาในสมัยราชวงศ์ถัง ส่วนใหญ่ได้รับอิทธิพลจากศิลปะคุปตะโดยผ่านเอเชียกลางผสมผสานกับศิลปะคันธาระเข้าสู่ประเทศจีน โดยจีนได้นำรูปแบบศิลปะอินเดียมาปรับเปลี่ยนให้เข้ากับศิลปะจีน เช่น การเคลื่อนไหว ความอ่อนช้อย การครองจีวรเป็นรอยริ้วซึ่งคล้ายกับประติมากรรมแบบคุปตะ และที่เห็นได้ชัดคือ ความดูดนุ่ม ความน่าเกรงขาม ซึ่งนำมาสอดแทรกกับรูปทวารบาล หรือจตุโลกบาล ผู้ปกป้องพิทักษ์วัดและพระพุทธรูป แสดงถึงการผสมผสานที่ลงตัว ระหว่างความเชื่อในพุทธศาสนา ความเชื่อท้องถิ่นและลัทธิเต๋า (ปัญญา เทพสิงห์ 2548: 100-101)

จากความเจริญของพระพุทธรูปศาสนาในสมัยราชวงศ์ถัง ก่อให้เกิดจิตรกรรมจีนรูปแบบใหม่และเรื่องราวเนื้อหาแบบใหม่ที่หลากหลาย โดยจิตรกรจีนได้นำอิทธิพลที่ได้รับจากอินเดียและตะวันออกกลางมาผสมผสานกับลักษณะประจำชาติของตนได้เป็นอย่างดี ภาพจิตรกรรมมีการใช้สีหลากหลาย มีลีลาลักษณะพู่กันตามแบบฉบับของจิตรกรรมจีนสมัยถัง ล้วนแสดงให้เห็นว่าจิตรกรจีนเริ่มแสดงเอกลักษณ์ของตนเองมากขึ้น โดยภาพมีลักษณะทิวทัศน์เป็นฉากประกอบอยู่เบื้องหลังภาพคน มีการใช้สีสันสดใส ใช้เทคนิคการทิ้งรอยพู่กันแบบพินเลื้อยซึ่งเป็นที่นิยมทำกันมากในสมัยนั้น จนกลายเป็นรากฐานของจิตรกรรมจีนมาจนถึงทุกวันนี้ (กำจร สุนพงษ์ศรี 2531 : 149-150)

จากความน่าสนใจดังกล่าว ผู้วิจัยใคร่ศึกษา “อิทธิพลอินเดียที่ปรากฏในงานจิตรกรรมถ้ำตุนหวง หมายเลข 57” เพื่อให้เห็นพัฒนาการของรูปแบบงานศิลปกรรมจีนต่อไป

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาเรื่องอิทธิพลอินเดียที่ปรากฏในงานจิตรกรรมถ้ำตุนหวง หมายเลข 57 ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อที่ใช้เป็นกรอบความคิดในการวิจัยดังต่อไปนี้

2.1 เอกสารเกี่ยวกับศิลปะจีน

วีณา (2539) เขียนหนังสือเรื่อง “บนเส้นทางสายไหม” กล่าวว่าถ้ำม่อเกา (Mogao Grottoes) อยู่ระหว่างภูเขาซานเวยและภูเขาหมิงซาซาน ในสมัยก่อน มีพระภิกษุรูปหนึ่งนามว่า “ม่อเกา” ได้เดินทางมายังเมืองตุนหวงเพื่อผ่านซีเหี้ยวเข้าไปแสวงธรรมในอินเดีย มีอยู่คืนหนึ่งฝันเห็นแสงระยิบระยับมาจากฝั่งตะวันออก รุ่งขึ้นจึงได้เดินตามไปตจนถึงภูเขาซานเวย จึงได้พบพระพุทธรูปนับพันองค์ พระภิกษุม่อเกาเข้าใจว่าดินแดนแห่งนี้มีความศักดิ์สิทธิ์ จึงได้ตัดสินใจมาอารักขาศีลอยู่ที่ภูเขาซานเวยตลอดชีพ นับเป็นถ้ำแห่งแรกของม่อเกาในปีค.ศ. 336 เมื่อข่าวแพร่สะพัดออกไป พระภิกษุ พ่อค้า ข้าราชการ และผู้ที่ต้องการเดินทางผ่านซีเหี้ยวเพื่อไปแสวงโชคในดินแดนตะวันตก ต่างมาที่นี่เพื่อแสดงงานพุทธศิลป์ ซึ่งได้ปรากฏหลักฐานว่าบุคคลเหล่านี้มากินนอนในถ้ำระหว่างที่ทำงานอยู่ สาเหตุที่มีการแสดงงานพุทธศิลป์ขึ้น เพราะมีความเชื่อว่าพระจะคุ้มครองให้เดินทางปลอดภัยและประสบความสำเร็จความเป้าหมายที่ตั้งใจไว้ ผลงานกว่าครึ่งหนึ่งเป็นของศิลปินในสมัยราชวงศ์ถัง ซึ่งเป็นช่วงที่พุทธศาสนาในจีนเจริญรุ่งเรืองถึงขีดสุด นอกจากภาพวาดที่แสดงถึงเรื่องราวทางพุทธศาสนาแล้ว ยังมีภาพวาดที่บ่งบอกความเป็นอยู่ของชาวจีนในแต่ละยุค เครื่องมือในการประกอบอาชีพ ชนิดของเครื่องดนตรี รวมถึงเรื่องราวสำคัญทางประวัติศาสตร์ เช่น การส่งคณะทูตของ “จางเซียน” ไปเจริญสัมพันธไมตรีกับเจ้าผู้ครองแคว้นต่าง ๆ ในรัชสมัยของจักรพรรดิ “ฮั่นอู่ตี้” แห่งราชวงศ์ฮั่น

ปัญญา เทพลิงท์ (2548) เขียนหนังสือเรื่อง “ศิลปะเอเชีย” กล่าวว่า ศิลปะจีนส่วนใหญ่ได้รับอิทธิพลจากความเชื่อและศาสนา โดยเฉพาะพุทธศาสนา ฝ่ายมหายานซึ่งรับอิทธิพลจากอินเดีย ศิลปะจีนจึงมีการผสมผสานระหว่างพุทธศาสนาและความเชื่อดั้งเดิมของจีน ไม่ว่าจะเป็นความเชื่อเกี่ยวกับสวรรค์ ดวงวิญญาณ และการบูชาบรรพบุรุษ

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี (2550) นิพนธ์เรื่อง “ศิลปะจีน” กล่าวถึงความหมายของจิตรกรรมไว้ว่า เป็นการใช้สีเดียวหรือหลายสีมาแต่งแต้มลวดลายเป็นภาพลายเส้น สีเดียวเรียกว่า เอกรงค์ หรือ monochrome ส่วนหลายสีเรียกว่า พหุรงค์ หรือ polychrome นอกจากนี้ ยังได้กล่าวถึงภาพเขียนในถ้ำตุนหวงว่าเป็นภาพเกี่ยวกับทางพุทธศาสนาที่มีความงดงามเป็นอย่างมาก มีการใช้เทคนิคทำให้เครื่องประดับในภาพมีประกายแวววาวราวกับเป็นเพชรจริง

กำจร สุนพงษ์ศรี (2551) เขียนหนังสือเรื่อง “ประวัติศาสตร์ศิลปะจีน” กล่าวว่า พระพุทธศาสนาได้เจริญรุ่งเรืองถึงขีดสุดในสมัยราชวงศ์ถัง ศิลปกรรมในสมัยนี้จึงมีเรื่องราวและเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับทางพุทธศาสนาซึ่งเข้ามามีบทบาทและอิทธิพลอย่างสูง โดยเฉพาะในงานด้านจิตรกรรมและประติมากรรม ดังเช่นเรื่องราวเกี่ยวกับพุทธประวัติ หรือการเสด็จภัยอันตรายของพระอวโลกิเตศวรที่ช่วยปลดเปลื้องทุกข์ให้แก่มวลมนุษยชาติ หรือหลักปรัชญาในเรื่องบาปบุญ มูลเหตุจูงใจเหล่านี้ล้วนปรากฏเป็นเนื้อหาสำคัญที่ศิลปินได้สร้างขึ้น ทั้งยังกล่าวว่า ถ้ำตุนหวงเป็นศูนย์กลางของความสัมพันธ์ระหว่างโลกตะวันตกกับโลกตะวันออก เป็นสถานที่ที่ชาวจีนและมิตรต่างแดนได้พบกัน ถ้ำตุนหวงมีจำนวนทั้งหมด 492 ถ้ำ แต่ละถ้ำมีความแตกต่างกันไปตามยุคสมัย นอกเหนือจากประติมากรรมรูปเคารพซึ่งมีอยู่ทุกถ้ำแล้ว ตามฝาผนังยังประดับด้วยภาพวาดอย่างวิจิตรงดงามที่แตกต่างกันไปตามสมัยนิยม สิ่งที่น่าสังเกตคือในถ้ำต่าง ๆ มากกว่า 270 ถ้ำ พบภาพเหล่านางอัปสรหรือนางฟ้าทั้งหมดมากกว่า 4,500 ภาพ นางฟ้าเหล่านี้เป็นเทพีแห่งความสวยงามและดนตรีที่มาร่วมชุมนุมในพิธีกรรมต่าง ๆ ที่พระพุทธองค์ทรงเสด็จเป็นประธานตามคติของพุทธศาสนานิกายมหายาน ภาพนางฟ้าเหล่านี้ส่วนใหญ่อยู่ในสภาพเปลือยอก เหาะล่องลอยอยู่กลางอากาศ มีมวลงรูป-ชาติเรียงรายกระจัดกระจายทั่วไป คตินิยมการวาดเช่นนี้สันนิษฐานว่าได้รับอิทธิพลมาจากพุทธศิลป์อินเดียโดยตรง นอกจากนี้

ภาพจิตรกรรมในวัดถ้ำตุนหวงบางส่วน มักมีการใช้สีในวรรณะที่อุดมคติตัดกันอย่างรุนแรง เช่น สีแดง สีน้ำเงิน สีเขียวอ่อน สีดำ และสีขาว เป็นรูปแบบการใช้สีที่จิตรกรภาคเหนือนิยมใช้ ส่วนเรื่องราวนิยามवादเกี่ยวกับอดีตชาติต่าง ๆ ของพระพุทธองค์ หรือภาพพุทธประวัติ ในสมัยแรกงานจิตรกรรมยังคงมีร่องรอยของอิทธิพลจิตรกรรมอินเดียในเรื่องรูปร่างหน้าตาของคนผสมเข้ากับการวาดภาพเครื่องแต่งกายแบบจีน ส่วนพวกภาพสัตว์หรือดอกไม้คาดว่าได้รับอิทธิพลมาจากตะวันออกกลาง แต่ภาพทิวทัศน์ที่ปล่อยให้บริเวณท้องฟ้าดูว่างเปล่า บางส่วนเป็นขุนเขา และลีลาต่าง ๆ ในธรรมชาติ ล้วนแสดงลักษณะจิตรกรรมแบบจีนแท้ ๆ

Wu Jian (1998) เขียนหนังสือเรื่อง “Dun Huang Fo Ying (敦煌佛影)” กล่าวถึงถ้ำตุนหวงว่าเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและวิวัฒนาการของพุทธศิลป์ในประเทศจีนผ่านเส้นทางสายไหม ศิลปินผู้สร้างสรรค์ผลงานศิลปะในถ้ำตุนหวงได้แสดงให้เห็นความสามารถและจินตนาการของพวกเขาผ่านงานจิตรกรรมและประติมากรรมที่กล่าวถึงพุทธประวัติที่ปรากฏภายในถ้ำตุนหวงทั้ง 492 ถ้ำ นอกจากนี้ ถ้ำตุนหวงยังได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลกทางวัฒนธรรม และได้รับการยกย่องให้เป็นแหล่งพุทธศิลป์ที่ยิ่งใหญ่ที่สุดของจีนจนถึงปัจจุบัน

Lokesh Chandra (2012) เขียนหนังสือเรื่อง “Buddhist paintings of Tun-Huang in the National Museum, New Delhi” กล่าวถึงถ้ำตุนหวงในสมัยราชวงศ์ถังตอนต้นว่าแต่ละถ้ำเดิมเป็นผาหินที่ถูกเจาะให้มีขนาดเท่า ๆ กัน ภาพแดนสุขาวดีของพระพุทธองค์มีความโดดเด่นด้วยการบรรยายให้เห็นภาพของพิธิเฉลิมฉลองที่รุ่มร่า แสดงให้เห็นความมั่งคั่งทางวัฒนธรรมในสมัยราชวงศ์ถัง นอกจากนี้ยังมีลักษณะพิเศษอีกประการหนึ่งคือ บนเพดานของถ้ำแห่งหนึ่งมีลวดลายของผลทับทิม ซ่อองุ่นและใบไม้ เนื่องจากจางเซียน (张善) นักการทูตในสมัยราชวงศ์ถังได้นำเมล็ดองุ่นจากดินแดนตะวันตกเข้ามาในจีน และทำให้ตุนหวงกลายเป็นแหล่งผลิตองุ่นที่สำคัญและต้นองุ่นกลายเป็นลวดลายที่แพร่หลายในสมัยราชวงศ์ถัง

Prof. Tracey L-D Lu และ Philipp Demgenski (2014) ได้แปลบทความวิจัยเรื่อง “The Preservation of the Mogao Caves in Dunhuang,

China” ของ Fan Jinshi บทความวิจัยนี้ได้กล่าวถึงการอนุรักษ์และบูรณะวัดถ้ำแห่งตุนหวง ตั้งแต่ช่วงทศวรรษ 1940 โดยมีจุดมุ่งหมายสำคัญ คือการสร้างระบบการอนุรักษ์ถ้ำตุนหวงอย่างมีประสิทธิภาพ ตามมาตรฐานทางวิทยาศาสตร์ในทุกด้าน เพื่อเก็บรักษาถ้ำตุนหวงให้คงอยู่สืบไป

2.2 เอกสารเกี่ยวกับศิลปะอินเดีย

บัณฑิต ธนบุญสมบัติ (2551) เขียนหนังสือเรื่อง “ความมหัศจรรย์แห่งหมู่ถ้ำมรดกโลก เอลเฟินทา เอลโลรา อชันตา” กล่าวถึงหมู่ถ้ำอชันตาว่าเป็นหมู่ถ้ำที่สลักเข้าไปในภูเขา Inhyadri ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของเทือกเขา Sahyadri มีชื่อเรียกในภาษาท้องถิ่นว่า Rangit Leni ปัจจุบันอยู่ใกล้กับหมู่บ้านอชันตา อันเป็นที่มาของชื่อหมู่ถ้ำอชันตา หมู่ถ้ำอชันตาประกอบด้วยหมู่ถ้ำทางพุทธศาสนาจำนวน 29 ถ้ำ โดยถ้ำที่เก่าแก่ที่สุดถูกสร้างขึ้นในสมัยของราชวงศ์สาตวาหนะ (Satavahanas) ในช่วงพุทธศตวรรษที่ 4 – 6 และมีการสร้างเพิ่มเติมในสมัยราชวงศ์วาคะทากะ (Vakatakas) ในช่วงพุทธศตวรรษที่ 9 – 11 เรื่อยมาจนถึงราวพุทธศตวรรษที่ 14 – 15 เกิดการเสื่อมความนิยมในพุทธศาสนาและหมู่ถ้ำแห่งนี้ก็เลือนหายไปจากหน้าประวัติศาสตร์เป็นเวลาพันกว่าปี จนกระทั่งนายจอห์น สมิธ (Mr. John Smith) นายทหารแห่งกองทัพอังกฤษได้ค้นพบหมู่ถ้ำแห่งนี้เข้าโดยบังเอิญในขณะที่ออกล่าสัตว์ในป่าใกล้หมู่บ้านอชันตา ความงดงามของความมหัศจรรย์ของหมู่ถ้ำอชันตา จึงได้ปรากฏสู่สายตาชาวโลกอีกครั้ง และได้รับการกล่าวขานถึงในฐานะหลักฐานที่แสดงถึงความเป็นอารยะทางพุทธศิลป์ของศิลปะคุปตะที่ยังคงความสมบูรณ์ที่สุด โดยเฉพาะงานจิตรกรรมฝาผนังที่ถือได้ว่าเก่าแก่และงดงามที่สุดในประเทศอินเดีย

ศาสตราจารย์ หม่อมเจ้าสุภัทรดิศ ดิศกุล (2553) เขียนหนังสือเรื่อง “ประวัติศาสตร์ศิลปะประเทศใกล้เคียง : อินเดีย, ลังกา, ขวา, จาม, ขอม, พม่า, ลาว” กล่าวถึงศิลปะอินเดียอย่างแท้จริงที่แบ่งออกเป็น 4 สมัย ได้แก่ สมัยที่ 1 ประกอบด้วยศิลปะแบบสาถุจีหรือแบบราชวงศ์โมริยะและคุงคะหรือแบบสมัยพระเจ้าอโศกมหาราช สมัยที่ 2 ประกอบด้วยศิลปะแบบคันธารราชู ศิลปะมถุรา และศิลปะอมราวดี สมัยที่ 3 ประกอบด้วยศิลปะคุปตะและหลังคุปตะ สมัยที่ 4 ประกอบด้วยศิลปะทมิฬ ศิลปะภาคเหนือและภาคตะวันออก ศิลปะแบบपालะ-

เสนอ ตามลำดับ แต่ละสมัยได้รับอิทธิพลที่ส่งผลต่อการพัฒนารูปแบบและโครงสร้างของงานศิลปะที่แตกต่างกัน เช่น ศิลปะอิหร่านสมัยราชวงศ์อาเคมีนิด (Achaemenid) และศิลปะกรีกรุ่งเรืองหรือเฮลเลนิสติก (Hellenistic) เป็นต้น

Benoy K. Behl (2005) เขียนหนังสือเรื่อง “The Ajanta Caves: Ancient Paintings of Buddhist India” กล่าวถึงถ้ำขันทาว่าเป็นถ้ำพุทธศิลป์ที่วิจิตรงดงาม มีลักษณะเด่นในเรื่องของการสื่อความหมายและความกลมกลืน ทั้งยังแสดงให้เห็นถึงวิสัยทัศน์ การใช้ชีวิต รวมถึงความศรัทธาในพระพุทธศาสนาของชาวอินเดียอีกด้วย

2.3 เอกสารเกี่ยวกับเส้นทางสายไหม

สมศรี สุกุมลนันทน์ (2521) เขียนหนังสือเรื่อง “เส้นทางสายไหม” กล่าวว่าเมืองตุนหวงเป็นเมืองบนเส้นทางสายไหมที่น่าสนใจที่สุด คำว่า “ตุนหวง” มีความหมายว่า รุ่งเรืองยิ่งใหญ่ เมืองตุนหวงตั้งอยู่ปลายสุดด้านตะวันตกของมณฑลกานซู ใกล้พรมแดนเชื่อมกับมณฑลซินเจียง เดิมมีชื่อว่าเมืองซาโจว เป็นเมืองที่มีชื่อเป็นทางการเมื่อปีพ.ศ. 432 ในแผ่นดินของพระเจ้าฮั่นอู่ตี้แห่งราชวงศ์ฮั่น มีรูปปั้น “เทวี” เป็นสัญลักษณ์ของเมือง มีลักษณะเป็นหญิงสาวอยู่ในท่าฟ้อนรำ ซึ่งก็คือเทวีของอินเดียที่เรียกทับศัพท์กลายเป็นคำจีน นอกจากนี้ ยังกล่าวถึงวัด “ถ้ำม่อเกา” ว่าเป็นพิพิธภัณฑ์ทางศิลปะและวัฒนธรรมที่ใหญ่ที่สุดแห่งหนึ่งของโลก ถ้ำม่อเกามีอีกสมญาหนึ่งคือ “ถ้ำพระพันองค์” เนื่องจากภายในถ้ำมีการประดิษฐานพระพุทธรูปมากมาย ทั้งยังมีศิลปวัตถุที่ครอบคลุมยุคต่าง ๆ ตั้งแต่ยุคราชวงศ์ฉินถึงราชวงศ์ซ่ง ซึ่งมีอายุรวมกันกว่าพันปี

รักษ์ ธรรมิสรา (2544) เขียนหนังสือเรื่อง “เส้นทางสายไหม” กล่าวว่าเมืองตุนหวงเป็นเมืองโบราณในทะเลทรายโกบี ปัจจุบันตั้งอยู่ในมณฑลกานซู ทางด้านตะวันตกติดกับทะเลทรายทาคลามากาน ทิศเหนือติดเขาไปซาน ทิศตะวันออกติดภูเขาซานเว่ย เป็นเมืองที่อยู่คู่เส้นทางสายไหมตั้งแต่ยุคบุกเบิกในสมัยราชวงศ์ฮั่น โดยพระเจ้าฮั่นอู่ตี้ ถูกตั้งขึ้นในปี 111 ก่อนคริสตกาล และเป็น 1 ในเมืองหน้าด่านทั้งสี่ ได้แก่ เมืองอูเว่ย จางเย่ จิวฉวน และตุนหวง ซึ่งสร้างขึ้นพร้อมทางด้านอวี๋เหมินกวนและด้านหยางกวน ในสมัยราชวงศ์ถัง เมืองตุนหวง

ยังคงความเป็นศูนย์กลางการค้าได้อย่างมั่นคง เป็นตลาดการค้าชายแดนกับเพื่อนบ้านและพ่อค้าที่เดินทางไกลมาจากตะวันตก นอกจากนี้จะมีความสำคัญทางด้านเศรษฐกิจแล้ว ยังเป็นที่ตั้งของฐานบัญชาการใหญ่ของทหารประจำภูมิภาค ผู้คนต่างหลั่งไหลเข้ามาอย่างไม่ขาดสาย ไม่ว่าจะเป็นพ่อค้า พระภิกษุ ราชทูตจากแคว้นต่าง ๆ ในเอเชียกลาง ทำให้เมืองตุนหวงเต็มไปด้วยผู้คนหลายเชื้อชาติ เป็นศูนย์กลางทางการค้า ศาสนา การเมือง และวัฒนธรรม เป็นจุดเริ่มต้นของวัฒนธรรมต่างชาติก่อนจะถูกส่งต่อไปยังเมืองฉางอันและเมืองลั่วหยาง

ดร.อิสระ สุวรรณบอล (2555) เขียนหนังสือเรื่อง “สู่แดนพุทธภูมิจีนบนเส้นทางสายไหม” กล่าวถึงการเผยแผ่พระพุทธศาสนาจากอินเดียไปสู่จีนนั้นไม่ใช่จากอินเดียสู่จีนโดยตรง แต่เป็นการเผยแผ่พระพุทธธรรม ศิลปะและสถาปัตยกรรมพุทธศิลป์ ตลอดจนวรรณกรรมต่าง ๆ ผ่านทางประเทศในดินแดนตะวันตกเฉียงเหนือของชมพูทวีป ได้แก่ แคชเมียร์ ปากีสถานและอัฟกานิสถาน ผ่านเอเชียกลางเข้าสู่ประเทศจีน พระพุทธศาสนาในสมัยราชวงศ์ถังมีความเจริญรุ่งเรืองสูงสุด มีการสร้างวัด ขุดถ้ำพระ ปั้นหรือแกะสลักพระพุทธรูป รวมถึงการขยายความเชื่อเข้าสู่เกาหลีและญี่ปุ่น แต่หลังจากราชวงศ์ถังเสื่อมลง การเผยแผ่พระพุทธศาสนาก็ต้องหยุดชะงัก และถูกอิทธิพลของอิสลามเข้ามายึดครองแทน

TookTookTee (ออนไลน์) เขียนบทความเรื่อง “เส้นทางสายไหม (Silk Road)” กล่าวถึง เส้นทางสายไหม (Silk Road) ว่าเป็นเส้นทางโบราณที่ใช้เดินทางคมนาคมขนส่งสินค้าระหว่างประเทศจีนกับทวีปยุโรป เส้นทางสายไหมเกิดขึ้นมาร่วมหลายพันปีแล้ว เป็นเส้นทางการค้าที่มีโครงข่ายที่ยิ่งใหญ่ที่สุดของมนุษยชาติ ก่อกำเนิดขึ้นในช่วงศตวรรษที่ 2 ก่อนคริสตกาลในรัชสมัยของฮั่นอู่ตี้แห่งราชวงศ์ฮั่น (206 ปีก่อนคริสตกาล - ค.ศ.220) เส้นทางสายไหมเป็นช่องทางสำคัญที่กระจายอารยธรรมโบราณของจีนไปสู่ตะวันตก และเป็นสะพานเชื่อมในการแลกเปลี่ยนทางเศรษฐกิจและวัฒนธรรมระหว่างจีนกับตะวันตกด้วย เส้นทางสายไหมนี้มีความสำคัญทั้งทางด้านเศรษฐกิจและวัฒนธรรมของชาวเอเชียเป็นอย่างมาก ซึ่งคำว่าเส้นทางสายไหม หรือ Silk Road” เพิ่งถูกเรียกอย่างเป็นทางการในกลางศตวรรษที่ 19 โดยนักปราชญ์ชาวเยอรมัน ชื่อว่า Baron Ferdinand von Richthofen เส้นทางนี้เริ่มจากทางตะวันออกที่เมืองฉางอันหรือซีอันในปัจจุบันของประเทศจีนไปสิ้นสุดที่ยุโรป

ณ เมืองคอน สแตนต์ โนเบิล สีนค้ำ ที่มีชื่อเสียง คือ ผ้าไหมจีน แก้วเพชรพลอย เครื่องเคลือบดินเผา และพรม เป็นต้น แต่เส้นทางนี้ก็ได้ถูกเลิกใช้ไปเพราะเกิดสงคราม ส่วนเส้นทางสายไหมที่ผู้คนกล่าวถึงบ่อย ๆ นั้น หมายถึง เส้นทางบกที่วางเขียนในสมัยซีฮั่นของจีนสร้างขึ้น เส้นทางนี้เริ่มจากทางตะวันออกที่เมืองฉางอันหรือซีอันในปัจจุบันของประเทศจีนไปสิ้นสุดที่ทางทิศตะวันตกของกรุงโรม ระยะทางทั้งหมดถึง 7,000 กิโลเมตร และ เส้นทางกว่า 5,000 กิโลเมตร ในจำนวนดังกล่าวนี้เป็นเส้นทางหลักอยู่ในประเทศจีน เส้นทางบกสายนี้มีเส้นทางแยกสาขาเป็นสองสายไปทางทิศใต้และทางทิศเหนือของจีนและจากเมืองหลักของแต่ละเส้นทางจะมีเส้นทางแยกย่อยออกไปเหมือนเครือข่ายใยแมงมุม ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงตามกาลเวลาหรือการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง วัฒนธรรมในแต่ละยุคเส้นทางทิศใต้จากเมือง둔หวงไปสู่ทางตะวันตกโดยออกทางด้านหยางกวน ผ่านภูเขาคุนหลุนและเทือกเขา ชงหลินไปถึงต้าเย่ซีอ (แถวซินเจียงและภาคตะวันออกเฉียงเหนือของอัฟกานิสถานในปัจจุบัน) อันซี (อิหร่านในปัจจุบัน) เถียวซีอ (คาบสมุทรอาหรับปัจจุบัน) ซึ่งอยู่ทางตะวันตก ไปถึงอาณาจักรโรมัน ส่วนเส้นทางทิศเหนือจากเมือง둔หวงไปสู่ทางตะวันตกโดยออกด้านอวี๋หมินกวน ผ่านเทือกเขาด้านใต้ของภูเขาเทียนชานและเทือกเขาชงหลิน ผ่านต้าหวาน คางจวี (อยู่ในเขตเอเชียกลางของรัสเซีย) แล้วไปยังทิศตะวันตกเฉียงใต้ สูดท้ายรวมกันกับเส้นทางทิศใต้ เส้นทางสองสายนี้เรียกว่า “เส้นทางสายไหมทางบก”

จากการทบทวนวรรณกรรมดังกล่าว ทำให้ผู้วิจัยทราบว่าศิลปะจีนส่วนใหญ่ได้รับอิทธิพลจากความเชื่อและศาสนา โดยเฉพาะพุทธศาสนาฝ่ายมหายานซึ่งรับอิทธิพลจากอินเดีย และพระพุทธรูปได้เจริญรุ่งเรืองถึงขีดสุดในสมัยราชวงศ์ถัง ศิลปกรรมในสมัยนี้จึงมีเรื่องราวและเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับทางพุทธศาสนาซึ่งเข้ามามีบทบาทและอิทธิพลอย่างสูง โดยเฉพาะในงานด้านจิตรกรรมและประติมากรรม เช่น แนวคิดของปัญญา เทพสิงห์ (2548) กำจร สุนพงษ์ศรี (2551) นอกจากนี้ ยังทำให้ผู้วิจัยยังได้ทราบถึงยุคสมัยของศิลปะอินเดียอย่างแท้จริงทั้งหมด 4 สมัย ตามแนวคิดของศาสตราจารย์หม่อมเจ้าสุภัทรดิศ ดิศกุล (2553)

บทที่ 3

ราชวงศ์ถังกับเส้นทางการค้า

ราชวงศ์ถัง (ค.ศ. 618-907) เป็นหนึ่งในราชวงศ์ที่สร้างความเจริญรุ่งเรืองสูงสุดให้กับประเทศจีน ตลอดระยะเวลาสามศตวรรษที่ราชวงศ์ถังปกครองประเทศจีน สามารถนำความเป็นเอกภาพมาสู่ชาติได้อย่างยิ่งใหญ่ ไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง ศิลปะ ปรัชญา และพุทธศาสนา นอกจากนี้ ราชวงศ์ถังยังได้รับการยกย่องให้เป็น “ยุคทองของประวัติศาสตร์และศิลปะ” เนื่องจากมีการเปิดเส้นทางการค้าที่เรียกว่า “เส้นทางสายไหม” เป็นที่มาของการรับอารยธรรมจากต่างชาติ

3.1 กำเนิดเส้นทางสายไหม

รักษ์ ธรรมิสรา (2544: 15-24) กล่าวว่า ในสมัยราชวงศ์ฮั่น ประเทศจีนเริ่มมีความเป็นปึกแผ่น มีการวางระบบการปกครอง การค้า ปรัชญา และวัฒนธรรม ซึ่งเป็นรากฐานของอารยธรรมจีนในสมัยต่อ ๆ มา ความเจริญของราชวงศ์ฮั่นเป็นแบบอย่างของราชวงศ์ถังซึ่งได้ชื่อว่าเป็นยุคทองของจีน ในยุคนี้มีการขยายอาณาจักรและการค้า ทำให้อารยธรรมของชาวฮั่นแผ่อิทธิพลไปถึงคาบสมุทรเกาหลี ญี่ปุ่น และอาณาจักรอันนัม (เวียดนาม) ด้วยเหตุนี้ ชาวจีนจึงเรียกตนเองว่า “ชาวฮั่น (Han)” เพื่อบ่งบอกความแตกต่างที่เหนือกว่าชนชาติอื่น

ในประเทศจีนไม่ได้มีแค่ชาวฮั่นเพียงกลุ่มเดียว แต่ยังมีชนต่างเผ่าที่ดูร้าย ป่าเถื่อน มีความเชี่ยวชาญในการขี่ม้าและยิงธนูที่เข้ามาปล้นสะดมและคร่าชีวิตชาวจีนในช่วงเวลาที่มีการผลัดเปลี่ยนอำนาจของราชวงศ์ต่าง ๆ ในดินแดนจีน ชาวจีนเรียกชนเผ่าป่าเถื่อนเหล่านี้ว่า พวกหู (Hu) หมายถึงพวกอนารยชนที่ดิบเถื่อน ไร้วัฒนธรรม มีพฤติกรรมเยี่ยงโจร พวกหูที่ว่าก็คือชนเผ่าเร่ร่อนที่เรียกว่า ซงหนู (Xiong Nu) เป็นเผ่าที่ดำรงชีวิตด้วยการล่าสัตว์ อพยพย้ายถิ่นไปเรื่อย ๆ ไม่อยู่ติดที่นานพอสำหรับการสร้างสรรค์วัฒนธรรมให้เป็นขั้นเป็นอันเหมือนชาวจีน แต่มีความสามารถในการสู้รบ เต็มไปด้วยนักรบที่กล้าหาญและโหดเหี้ยมที่แม้แต่ชาวจีนเองยังหวาดกลัว เผ่าซงหนูจะอยู่เป็นกลุ่มเฉพาะของตนเองและจะรวมตัวกันก็ต่อเมื่อมีผู้นำที่แข็งแกร่ง และเมื่อใดที่ชาวจีนเกิดความอ่อนแอ ก็จะถือโอกาสเข้ามารุกรานอยู่เสมอ

ด้วยเหตุนี้ ชาวจีนจึงไม่อาจรู้ได้เลยว่าในโลกภายนอก โดยเฉพาะทางตะวันตกยังมีแผ่นดินกว้างใหญ่ ทุ่งหญ้าและทะเลทราย รวมถึงชนชาติที่มีอารยธรรมอื่น ๆ อีกมากมาย ชาวจีนจึงคิดว่าตนเองเป็นศูนย์กลางของโลกนี้ และเรียกประเทศของตนว่า จงกั๋ว (Zhong Guo) หมายถึงประเทศที่เป็นศูนย์กลางของโลก ซึ่งทัศนคตินี้ก็ไม่ต่างกับชาวยุโรปสมัยก่อนที่กล่าวว่าโลกคือศูนย์กลางของจักรวาล ซึ่งโลกที่ว่าก็หมายถึงพวายุโรปนั่นเอง

ภาพที่ 1 ภาพวาดเผ่าซงหนู

ที่มา: silk-road, The Xiongnu Culture – Third Century BCE, เข้าถึงเมื่อ 29 มกราคม 2562, เข้าถึงได้จาก <http://www.silk-road.com/art/xiongnu1.shtml>

พระเจ้าฮั่นเกาตี้ หรือหลิวปัง (206-195 ปีก่อนค.ศ.) ปฐมกษัตริย์ราชวงศ์ฮั่นทรงต้องการลองกำลังกับเผ่าซงหนู แต่ปรากฏว่าล้มเหลวไม่เป็นท่า พระองค์จึงต้องยอมเซ็นสัญญาสงบศึกในช่วง 198 ปีก่อนค.ศ. ซึ่งในสัญญาระบุว่าอาณาจักรฮั่นจะต้องส่งเจ้าหญิงไปให้กษัตริย์ซงหนู รวมถึงส่งผ้าไหม ข้าว และสุราเป็นของบรรณาการให้ซงหนูทุกปี ถือว่ามี ความสูงส่งเท่าเทียมกับฮั่น และให้ถือแนวกำแพงเมืองจีนเป็นเส้นแบ่งอาณาเขตอีกด้วย เมื่อเวลาผ่านไปมาถึงรัชสมัยของพระเจ้าฮั่นอู่ตี้ ยิ่งราชวงศ์ฮั่นส่งบรรณาการให้มากเท่าไร ซงหนูก็นิ่งไม่รู้จักพอและขอเพิ่มมากยิ่งขึ้นเท่านั้น ทั้งยังขอให้เปิดการตลาดการค้าชายแดน ด้วย หากไม่ยอมก็ถูกขู่ว่าจะรุกราน ทำให้ซงหนูได้รับผลประโยชน์อยู่ฝ่ายเดียว นาน ๆ ครั้ง จึงจะส่งของมาถวายองค์จักรพรรดิฮั่นบ้างเพื่อแสดงน้ำใจ ถึงจักรพรรดิฮั่นอู่ตี้จะทรงไม่พอใจ อยู่สัก ๆ แต่เพื่อความสงบสุขของราษฎรตามชายแดนและความมั่นคงของอาณาจักร พระองค์จึงจำเป็นต้องดำรงความสัมพันธ์แบบเอาर्डเอาเปรียบเช่นนี้ไปเรื่อย ๆ โดยไม่สามารถปราบปรามได้เลย

จนกระทั่งวันหนึ่ง มีเผ่าชงหนูบางส่วนที่แปรพักตร์มายอมจำนนกับอาณาจักรฮั่น และได้เล่าเรื่องเกี่ยวกับอาณาจักรตะวันตก หรือซียู (Xi Yu) ให้จักรพรรดิฮั่นอู่ตี้สดับรับฟัง ทำให้พระองค์รู้สึกสนพระทัย และได้ทรงทราบว่านอกจากอาณาจักรฮั่นที่เป็นศัตรูกับชงหนูแล้ว ยังมีชนเผ่าอื่น ๆ ที่อยู่เลยไปทางทิศตะวันตกที่เกลียดเผ่าชงหนูเข้ากระดูกดำ เช่น ชนเผ่าเยว่จื่อ (Yue Zhi) ที่อาศัยอยู่บริเวณที่เรียกว่าตุนหวง (ปัจจุบันคือมณฑลทกานซู) เป็นชนเผ่าที่เคยเข้มแข็งและรุ่งเรืองมาก แต่ถูกเผ่าชงหนูกัทัพมารุกรานและสังหารกษัตริย์ของตน รวมทั้งขับไล่ให้ต้องระหกระเหินไปสร้างอาณาจักรใหม่ทางตะวันตก ทำให้พระองค์ทรงเห็นว่า ถ้าหากอาณาจักรฮั่นของพระองค์กับอาณาจักรเยว่จื่อร่วมมือกัน ก็ยังมีความหวังที่จะกำจัดพวกชงหนูให้สิ้นซากได้ แต่ปัญหาคือจะติดต่อกับอาณาจักรเยว่จื่อได้อย่างไร เพราะไม่เคยเห็นค่าหน้าค่าตา และไม่รู้ว่ามีอยู่จริงหรือไม่เลยด้วยซ้ำ รู้เพียงคำว่า “อยู่เลยไปทางทิศตะวันตก ผ่านอาณาจักรต้าเยวี่ยน (Da Yuan) รวมทั้งดินแดนที่เรียกว่าต้าเซี่ย (Bactria หรืออัฟกานิสถานในปัจจุบัน) และตั้งราชอาณาจักรที่ด้านเหนือของแม่น้ำไคว”

ภาพที่ 2 ภาพวาดพระเจ้าฮั่นอู่ตี้

ที่มา: Emperor Wu of Han, เข้าถึงเมื่อ 29 มกราคม 2562,
เข้าถึงได้จาก https://en.wikipedia.org/wiki/Emperor_Wu_of_Han

จักรพรรดิฮั่นอู่ตี้จึงทรงมีพระบรมราชโองการให้ประกาศหาผู้กล้าที่จะไปสำรวจอาณาจักรเยว่จื่อ ซึ่งเป็นงานที่เสี่ยงมาก เพราะเป็นการสำรวจอาณาจักรที่ไม่มีใครรู้จักมาก่อน ผู้ที่จะมารับภาระหน้าที่นี้ได้ต้องมีความกล้าหาญ ความเสียสละ และมีจิตวิญญานของนักผจญภัยอย่างสูง ในที่สุด ก็มีผู้กล้าที่อาสารับหน้าที่นี้ เขาผู้นั้นมีนามว่า จางเซี่ยน (164-114 ปีก่อนค.ศ.) เป็นข้าราชการตำแหน่งกลางจางที่มีหน้าที่ดูแลอารักขาพระราชวัง

เมื่อเขาอาสาที่จะทำหน้าที่อันใหญ่หลวงนี้ จึงมีบรรดาชายฉกรรจ์มาร่วมลงชื่ออาสาเข้าร่วมการเดินทาง มีจำนวนรวมกันถึงร้อยกว่าคน จักรพรรดิอันอยู่ดีทรงแต่งตั้งให้จางเซียนเป็นทูตเดินทางดินแดนตะวันตกเพื่อเจริญสัมพันธไมตรีกับอาณาจักรเยว่จื่อ นอกจากนี้ ยังมีคนเผ่าชงหนูชื่อถ้งอี่ฟูร่วมเดินทางไปด้วย ในฐานะล่ามและผู้นำทาง

ภาพที่ 3 อนุสาวรีย์ของจางเซียน ณ พิพิธภัณฑ์ประวัติศาสตร์ มณฑลส่านซี

ที่มา: Historical Kunming Part 5: Zhang Qian and the Opening of the Silk Road, เข้าถึงเมื่อ 29 มกราคม 2562, เข้าถึงได้จาก <https://areiel.wordpress.com/2012/08/13/historical-kunming-part-5-zhang-qian-and-the-opening-of-the-silk-road/>

การเดินทางจากนครฉางอันสู่อาณาจักรเยว่จื่อครั้งนี้ เต็มไปด้วยความลำบากและมีภัยอันตรายรออยู่มากมาย ในช่วงแรกจะต้องเดินทางผ่านดินแดนอิทธิพลของพวกชงหนูถึงแม้คณะของจางเซียนจะลอบผ่านเข้าไปด้วยความระมัดระวัง แต่ก็หนีไม่พ้นและถูกพวกชงหนูจับกุมตัวได้กลางทาง จางเซียนพยายามทูลขอผ่านทางกับฉานหู (ชื่อเรียกตำแหน่งผู้นำของเผ่าชงหนู) แต่ไม่เป็นผล ทำให้จางเซียนและคณะต้องตกเป็นเชลย ถูกกักตัวไว้นานกว่าสิบปี ในระหว่างนั้น จางเซียนกับถ้งอี่ฟูได้ปรึกษาหาหนทางหนีตลอดเวลา เมื่อการควบคุมตัวของพวกชงหนูไม่รัดกุมเหมือนก่อน ทำให้ทั้งสองถือโอกาสเส็ดลอดหลบหนีออกมาได้สำเร็จและได้ออกเดินทางไปทางทิศตะวันตกเพื่อค้นหาอาณาจักรเยว่จื่อต่อไป

หลังจากรอนแรมในทะเลทรายเป็นเวลากว่าสามสิบวันจนพ้นจากอาณาเขตของพวกชงหนู จางเซียนและถ้งอี่ฟูได้พบกับดินแดนที่เรียกว่า ต้าเยวี่ยน หรืออีกชื่อคือเฟอร์กานา (Fergana ในปัจจุบันคือหมู่บ้านเล็ก ๆ ในประเทศอุซเบกิสถาน) ต้าเยวี่ยนเป็นดินแดนติดกับชงหนู ประชาชนในดินแดนนี้จึงรู้จักภาษาของพวกชงหนูดี จางเซียนถูกกักตัวในชงหนูเป็นเวลากว่าสิบปี ทำให้สื่อสารภาษาชงหนูได้บ้าง จึงขอร้องให้ชาวเมืองพาเขาไปเข้าเฝ้ากษัตริย์แห่งต้าเยวี่ยน ถึงแม้ต้าเยวี่ยนจะอยู่ห่างไกลจากฉางอันมาก แต่พระราชาก็ทรงทราบ

กิตติศัพท์ความเจริญรุ่งเรืองของอาณาจักรฮั่นมานานแล้ว รวมถึงรู้จักผ้าไหมจีนอันงดงามจนเป็นที่เลื่องลือด้วย เมื่อทราบว่าทั้งสองเป็นทูตจากราชสำนักฮั่นจึงให้การต้อนรับเป็นอย่างดี ทั้งยังส่งคนนำทางผ่านอาณาจักรซูเทอ หรือซอกเดียนา (Sogdiana ปัจจุบันคือบริเวณประเทศอุซเบกิสถานและทาจิกิสถาน) ทางตอนเหนือของเหว่จื่อ จนสามารถเข้าไปถึงอาณาจักรเหว่จื่อได้สำเร็จในช่วง 128 ปีก่อนค.ศ.

เมื่อจางเซียนและถังอู่ฟูมาถึงจุดหมายปลายทางและตั้งหลักปักฐานใหม่ใกล้ ๆ กับดินแดนต้าเซี่ย จึงได้ไปเข้าพบราชาแห่งเหว่จื่อเพื่อเกลี้ยกล่อมให้อาณาจักรเหว่จื่อยอมเป็นพันธมิตรกับราชสำนักฮั่น เพื่อช่วยกันกำจัดเผ่าชงหนู แต่ทั้งคู่ได้พบว่าพวกเหว่จื่อนั้นไม่เป็นอย่างที่คิดไว้ พวกเหว่จื่อยังเป็นชนเผ่าเร่ร่อน ย้ายถิ่นฐานไปเรื่อย ๆ พร้อมกับปศุสัตว์ มีกำลังทหารสองแสนนาย ขอบวางอำนาจเหนืออาณาจักรอื่น ๆ ดินแดนที่ตั้งเมืองนั้นมีความอุดมสมบูรณ์ มีป้อมปราการรั้วรอบขอบชิด ยากต่อการรุกรานจากภายนอก ส่วนพระราชาทรงอยู่กับความสำราญส่วนพระองค์ ไม่ต้องการแก้แค้นพวกชงหนูอีกแล้ว แต่ก็ทรงทราบความเข้มแข็งของพวกชงหนูดี ทั้งยังเห็นว่าอาณาจักรฮั่นอยู่ไกลเกินไป ไม่อยากเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับเหว่จื่อ เมื่อพระองค์ทรงทราบจุดประสงค์ของทั้งคู่จึงไม่ค่อยพอพระทัยนัก แต่เพราะเห็นว่าจางเซียนเป็นทูตจากราชสำนักฮั่น จึงให้การต้อนรับอย่างดีตามธรรมเนียม

หลังจากพำนักอยู่ที่เหว่จื่อได้ปีกว่า จางเซียนและถังอู่ฟูเห็นว่าไม่สามารถเกลี้ยกล่อมพระราชาทได้สำเร็จ จึงตัดสินใจเดินทางกลับพร้อมกับความล้มเหลว และแวะไปที่เหว่ยง ดินแดนต้าเซี่ย ซึ่งอยู่ทางตอนใต้ของแคว้นเหว่จื่อ ที่นั่นทั้งคู่ได้พบกับสิ่งแปลกใหม่ที่น่าตื่นตาตื่นใจ ทั้งกองคาราวาน การตลาดที่คึกคัก ที่สำคัญคือได้เห็นว่ามีผ้าไหมของบ้านเกิดตนเป็นสินค้าที่มีค่าและถูกส่งออกไปไกลถึงอินเดีย เมื่อทั้งสองท่องเที่ยวเสร็จและเดินทางกลับต้องผ่านอาณาเขตของพวกชงหนู โชคไม่ดีจึงถูกจับตัวไปอีกครั้ง แต่เคราะห์ดีที่พวกชงหนูเกิดความแตกแยกกันเอง ทั้งคู่จึงอาศัยช่วงชุลมุนหลบหนีกลับนครฉางอันได้เป็นผลสำเร็จ

หลังจากจางเซียนและถังอู่ฟูกลับมาถึงนครฉางอันแล้ว ทั้งคู่ได้รับการปูนบำเหน็จจากจักรพรรดิฮั่นอู่อย่างดี ถึงแม้ภารกิจที่ได้รับมาล้มเหลว แต่สิ่งที่จางเซียนได้รับติดตัวมาด้วยนั้นเป็นสิ่งที่มีความยิ่งกว่า เขาทุลเกล้าให้ทรงฟังอย่างละเอียด ไม่ว่าจะเป็นลักษณะภูมิประเทศ ผู้คน เมืองที่มีความมั่งคั่งร่ำรวย การค้าที่คึกคัก รวมถึงพืชพันธุ์และสัตว์ต่าง ๆ ที่ไม่เคยพบในประเทศจีน โดยเฉพาะม้าจากเฟอร์กานาได้ชื่อว่าเป็น ม้าสวรรค์ตะวันตก มีตำนานเล่ากันว่าม้าพันธุ์นี้สืบเชื้อสายมาจากมังกร ทำให้มีลักษณะสวยงามได้สัดส่วนต่าง

จากม้าทองคำที่ขาสั้นและลำตัวเตี้ย จากตำนานนี้ทำให้ม้าจากเฟอร์ฆานาเป็นของล้ำค่าอันดับหนึ่งสำหรับชาวจีน คล้ายกับชาวตะวันตกที่มองว่าผ้าไหมของจีนเป็นของสูงส่ง

ภาพที่ 4 ประติมากรรมม้าเฟอร์ฆานาในสมัยราชวงศ์ฮั่น ทำจากสำริด

ที่มา: Wikipedia, Ferghana horse, เข้าถึงเมื่อ 30 มกราคม 2562, เข้าถึงได้จาก

https://en.wikipedia.org/wiki/Ferghana_horse

ชาวจีนเป็นชนชาติแรกที่รู้จักใช้ประโยชน์จากเส้นใยไหม รวมถึงวิธีการเลี้ยงไหมมาเป็นเวลานานตั้งแต่ก่อนคริสต์ศักราชถึง 2,500 ปี ผ้าไหมของจีนขึ้นชื่อเรื่องความงดงามเป็นเลิศ ทั้งยังมีคุณสมบัติพิเศษที่บางเบา ทนทาน และละเอียดประณีต ผ้าไหมไม่ได้เป็นที่นิยมในหมู่คนจีนเท่านั้น ยังแพร่หลายไปในหมู่ชาวต่างชาติ ในช่วงแรกชาวต่างชาติรู้จักผ้าไหมในฐานะของบรรณาการที่ราชสำนักจีนกำหนดให้หัวหน้าชนเผ่าเร่ร่อนเพื่อแลกเปลี่ยนกับความสงบในชายแดน นั่นคือจุดเริ่มต้นที่ทำให้ ผ้าไหมเป็นที่รู้จักเพราะมีความงามเป็นเลิศ และเป็นสิ่งที่บ่งบอกถึงฐานะอันสูงส่งของผู้เป็นเจ้าของ ตั้งแต่นั้นมา ผ้าไหมจึงเป็นที่ต้องการในวงกว้างมากขึ้นเรื่อย ๆ เมื่อมีผู้ต้องการครอบครองมากขึ้น ผ้าไหมจึงเป็นสิ่งของที่มียากยิ่งกว่าทอง เพราะความรู้เรื่องการเลี้ยงไหมและการทอผ้าไหมนั้นถูกเก็บเป็นความลับที่รู้เฉพาะในกลุ่มชาวจีน นอกจากนี้ผ้าไหมไม่ได้ถูกส่งไปแค่ชนเผ่าต่าง ๆ เพียงเท่านั้น แต่ยังถูกส่งไปไกลถึงเมืองดามัสกัสในซีเรีย และส่งต่อไปขายถึงกรุงโรม ในฐานะสินค้าหายากที่ชนชั้นสูงใฝ่หามาเป็นเจ้าของ

ความรู้เกี่ยวกับดินแดนตะวันตกจากที่จางเชียนได้รับนับว่าเป็นสิ่งที่มีค่าและมีประโยชน์กับราชวงศ์ฮั่นโดยตรง เพราะเป็นข้อมูลที่ได้มาจากการได้เดินทางไปเห็นด้วยตาตัวเอง ไม่ใช่มาจากคำเล่าขาน ตำนาน หรือการบอกเล่าจากผู้อื่น สำหรับองค์จักรพรรดิและขุนนางทั้งหลายต่างมีความ สนอกสนใจ เพราะเป็นการเปิดโลกทัศน์ใหม่ ๆ และทำให้รู้ว่าดินแดนตะวันตกนั้นไม่ใช่บ้านเมือง ป่าเถื่อนอย่างที่เข้าใจ แต่เป็นดินแดนที่มีอารยธรรม และเป็นแหล่งชุมทองทางเศรษฐกิจของฮั่นต่อไปในอนาคต จักรพรรดิฮั่นอู่ตี้ทรงดำริจะเปิด

ประตูสู่โลกตะวันตก โดยใช้การทูต การค้า และอิทธิพลทางวัฒนธรรมที่เหนือกว่าหลังไหลสู่ดินแดนตะวันตก ทั้งยังทรงมีพระประสงค์จะเชื่อมเส้นทางการค้าจากฉางอันลงทางใต้ไปยังอินเดีย และหาทางไปสู่ต้าเซี่ยให้ได้ จึงส่งจางเชียนเดินทางไปสำรวจอีกครั้ง

3.2 เส้นทางสายไหมในสมัยราชวงศ์ถัง

หลังจากสิ้นสุดสมัยราชวงศ์ฮั่นตะวันออกและเข้าสู่สมัยราชวงศ์ถัง เส้นทางสายไหมกลับมาเฟื่องฟูอีกครั้ง และได้พัฒนาจนมีความเจริญรุ่งเรืองมากที่สุดในประวัติศาสตร์ของจีน มินครฉางอันเป็นศูนย์กลาง มีพ่อค้าชาวต่างชาติเดินทางเข้ามาพร้อมกับสินค้าใหม่ ๆ จากตะวันตก เช่น เพชรพลอย เครื่องหอม เครื่องกระจก เหรียญเงินเหรียญทอง สัตว์สายพันธุ์ต่าง ๆ ตลอดจนความเชื่อทางศาสนา เครื่องดนตรี ศิลปะการร่ายรำ อาหาร และเสื้อผ้า นครฉางอันจึงกลายเป็นศูนย์รวมของสินค้าแปลกใหม่และทันสมัย รวมถึงชาวต่างชาติหลากหลายอาชีพ ไม่ว่าจะเป็นพ่อค้า นักเดินทาง นักศึกษา คณะทูต นักแสดง และศิลปิน จากทั่วทุกสารทิศ (รักษ์ ธรรมิสรา, 2544: 98)

ภาพที่ 5 แผนที่แสดงเส้นทางสายไหมในสมัยราชวงศ์ถัง

ที่มา: Hannah Forby, A map of the Silk Road during the Tang Dynasty เข้าถึงเมื่อ 30 มกราคม 2562, เข้าถึงได้จาก <https://i.pinimg.com/originals/04/9b/32/049b3228bf88cbd05876696c2c0d4411.gif>

นครฉางอันในสมัยราชวงศ์ถังมีพื้นที่ 84 ตารางกิโลเมตร มีประชากรราว 2 ล้านคน กล่าวได้ว่าเป็นนครที่มีขนาดใหญ่ที่สุดในโลกยุคนั้น มีการวางผังเมืองอย่างเป็นระบบที่ลงตัวทั้งในด้านสถาปัตยกรรมและถูกต้องตามหลักฮวงจุ้ย คือ แบ่งเป็นเขตพระราชฐาน ที่ประทับของจักรพรรดิกับราชวงศ์ และเขตการค้า มีถนนสายหลัก 11 สายขนานกันตั้งแต่วิศเหนือถึง

ทิศใต้ และอีก 14 สายตัดผ่านจากทิศตะวันตกไปตะวันออก ถนนสายหลักที่ตัดตรงจากทิศใต้สู่พระราชวังนั้นมีความกว้างถึง 152 เมตร เขตพระราชฐานตั้งอยู่บนเนินทางทิศเหนือเปรียบเสมือนอยู่บนหัวมังกร เพื่อให้มองจากมุมสูงเห็นตัวเมืองได้ทั้งหมด เชื้อพระวงศ์และขุนนางชั้นสูงจะอยู่ฝั่งตะวันออกของตัวเมือง ส่วนพ่อค้าและประชาชนอยู่ฝากตะวันตก (รักษ์ ธรรมิสรา, 2544: 98-99)

นอกจากนี้ นครฉางอันยังมีคลองขุด 4 สายตั้งแต่เหนือจรดใต้ สองฝั่งของเมืองแบ่งเป็นตลาดตะวันตกและตลาดตะวันออก พ่อค้าจากต่างชาติที่เดินทางเข้ามาจะตรงเข้ามาค้าขายในตลาดตะวันตก สองข้างทางในตลาดแห่งนี้มีร้านค้าอยู่บนบันไดร้าน ทั้งร้านทอง ขายเครื่องเงิน ขายผ้าไหม อาหารทะเล ผักผลไม้ ร้านขายยา โรงรับจำนำ โรงเตี๊ยม โรงแร่มกล่าวได้ว่าทุกสิ่งทุกอย่างสามารถหาซื้อได้ในนครฉางอัน (รักษ์ ธรรมิสรา, 2544: 99)

วิธีการนำเข้าสินค้าจากตะวันตกเข้ามาในนครฉางอัน ใช้วิธีนำเข้าผ่านกองคาราวาน พ่อค้าที่เดินทางผ่านเส้นทางสายไหม นอกจากการค้าที่มั่งคั่งแล้วยังมีการเผยแผ่พุทธศาสนาบนเส้นทางการค้านี้ไปอย่างกว้างขวาง ทั้งในดินแดนเอเชียกลางไปจนถึงประเทศจีน

ศาสนาพุทธที่เข้ามาในประเทศจีนช่วงเริ่มแรก มาจากเส้นทางการค้าจากเอเชียกลางพร้อมกับพ่อค้าชาวต่างชาติ เข้าไปที่เมืองลั่วหยางในสมัยราชวงศ์ฮั่นตะวันตก ซึ่งเป็นศูนย์รวมของพ่อค้าต่างชาติ และได้กลายเป็นศูนย์กลางของศาสนาพุทธไปด้วย มีการบันทึกไว้ว่ากลุ่มแรกที่เข้ามาเผยแผ่ศาสนาพุทธ มาจากดินแดนที่เรียกว่า “เทียนจู” เป็นชื่อเรียกประเทศอินเดียในสมัยฮั่นตอนปลาย ตามบันทึกโฮ่วฮั่นชู (Hou Han Shu / 后汉书) บันทึกไว้ว่าเทียนจูได้ส่งคณะทูตมาที่ประเทศจีนในสมัยพระเจ้าฮั่นเหอตี้แห่งราชวงศ์ฮั่นตะวันออกระหว่างปีค.ศ. 89-105 และได้ส่งมาอีกครั้งระหว่างปีค.ศ. 159-161 โดยคณะทูตเดินทางผ่านอาณาจักรอันนัมในเวียดนาม และเดินทางต่อมาทางเรือ

ในช่วงแรกที่ศาสนาพุทธเข้ามานั้นยังไม่เป็นที่แพร่หลายมากนัก เนื่องจากสังคมฮั่นยึดถือลัทธิขงจื้ออย่างเคร่งครัด รวมถึงลัทธิเต๋า จึงอาศัยวิธีการผสมผสานและปรับให้เข้ากับแนวคิดดั้งเดิมที่ประชาชนนับถือมาตั้งแต่โบราณ ซึ่งศาสนาพุทธสามารถแทรกซึมเข้าไปได้ได้ส่วนหนึ่ง เพราะประชาชนมีความสนใจในเรื่องอิทธิฤทธิ์และปาฏิหาริย์ต่าง ๆ อยู่แล้ว ยกตัวอย่างเช่น พระภิกษุในศาสนาพุทธบางคนมีความสามารถในการรักษาโรคภัยไข้เจ็บซึ่งมีความคล้ายกับนักพรตในลัทธิเต๋าที่มักทำหน้าที่เป็นซินแสช่วยรักษาโรคภัยไข้เจ็บให้ประชาชน ทำให้ประชาชนเกิดความเลื่อมใสและมองว่าศาสนาพุทธไปในแนวทางที่มีพลัง

เหนือธรรมชาติเช่นเดียวกับลัทธิเต๋า ทั้งสองศาสนาจึงมีการพึ่งพากันมาตลอด ศาสนาพุทธมีการหยิบยืมแนวคิดบางส่วนจากลัทธิเต๋า ในขณะที่เดียวกันลัทธิเต๋าก็หยิบยืมแนวคิดของศาสนาพุทธมาเช่นกัน

แม้ว่าศาสนาพุทธจะเข้ามาในประเทศจีนตั้งแต่สมัยราชวงศ์ฮั่น แต่คำสอนและพระสูตรต่าง ๆ ยังขาดความสมบูรณ์และความเป็นหนึ่งเดียวกัน เนื่องจากแปลมาจากหลายแหล่ง ทำให้ยากแก่การทำความเข้าใจและเป็นอุปสรรคในการเผยแผ่ออกไปสู่ประชาชน เมื่อเวลาผ่านไปจนมาถึงสมัยราชวงศ์ถัง มีพระภิกษุรูปหนึ่งที่มีชื่อว่าเสวียนจั้ง (Xuan Zang / 玄奘) ท่านคือผู้ที่ออกเดินทางจากประเทศจีนไปยังอินเดีย เพื่อศึกษาพุทธศาสนาและศาสตร์ความรู้ต่าง ๆ รวมถึงอัญเชิญพระไตรปิฎกฉบับภาษาสันสกฤตมาแปลเป็นพระไตรปิฎกฉบับภาษาจีน

เสวียนจั้ง หรือที่รู้จักในชื่อ พระถังซำจั๋ง (Tang Sanzang / 唐三藏) ตามประวัติท่านมีนามเดิมว่า เฉินอี (Chen Yi / 陈祜) เกิดปีค.ศ. 602 เป็นชาวมณฑลเหอหนาน ท่านได้รับการศึกษาที่ดีและมีความสนใจในการศึกษาพระคัมภีร์และคำสอนต่าง ๆ ตั้งแต่วัยเยาว์ จึงได้บวชเป็นสามเณรเมื่ออายุ 13 ขวบ แต่ในช่วงนั้นได้เกิดสงครามกลางเมือง ท่านกับพระพี่ชายซึ่งบวชเป็นพระภิกษุอยู่ที่วัดจิ่งสื่อในเมืองลั่วหยางต้องอพยพไปอยู่ที่วัดกงฮุยในมณฑลซื่อฉวน (เสฉวน) เป็นเวลาประมาณ 3 ปี (ดร.อิสระ สุวรรณบล, 2555: 63)

ภาพที่ 6 ภาพจิตรกรรมพระถังซำจั๋ง

ที่มา: Asia Literary Review, Hiuen Tsang เข้าถึงเมื่อ 30 มกราคม 2562, เข้าถึงได้จาก

<https://www.asialiteraryreview.com/hiuen-tsang>

เวลาผ่านไปจนถึงปีค.ศ.622 เมื่ออายุครบบวช จึงเข้าพิธีอุปสมบทเป็นพระภิกษุ มีฉายาว่า เสวียนจั้ง และถูกส่งไปเรียนพระธรรมที่วัดแห่งหนึ่งในนครฉางอัน ซึ่งเป็นศูนย์รวมของบรรดา พระเถระชั้นสูง ท่านพบว่าครูบาอาจารย์ต่างตีความคำสอนในพระคัมภีร์ไปตามแนวความคิดของตน ทำให้ขาดการจัดระบบให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน รวมถึงมีบางส่วนที่ขาดหายไป ประกอบกับในช่วงนั้นได้มีพระเถระรูปหนึ่งจากอินเดียมาเยือนนครฉางอันและเคยศึกษาพระพุทธศาสนาที่มหาวิทยาลัยนาลันทา ซึ่งเป็นมหาวิทยาลัยสงฆ์ที่เก่าแก่และมีชื่อเสียงมากที่สุดในสมัยนั้น ท่านได้มีโอกาสสนทนาธรรมแลกเปลี่ยนความรู้กับพระเถระรูปนี้ จึงเกิดแรงบันดาลใจที่จะไปศึกษาพระธรรมที่ถิ่นกำเนิดของพุทธศาสนา และตั้งปณิธานอย่างแรงกล้าว่าจะเดินทางไปอัญเชิญพระไตรปิฎกฉบับสมบูรณ์กลับมายังประเทศจีนให้ได้ พระเถระถึงซัมจั้งเริ่มออกเดินทางในปี ค.ศ.629 เริ่มจากเมืองตุนหวง ผ่านซินเจียง อัฟกานิสถาน ปากีสถาน จนถึงอินเดีย โดยใช้เวลาเดินทางถึง 4 ปี

แต่การเดินทางครั้งนี้เต็มไปด้วยอุปสรรคและภัยอันตรายมากมาย ต้องพบเจอปัญหาตั้งแต่เริ่มออกทาง ท่านถูกทหารที่เฝ้าประตูห้ามไว้ เนื่องจากไม่มีใบผ่านทาง แต่ท่านได้แสดงให้เห็นถึงความมุ่งมั่นและเด็ดเดี่ยว ทหารจึงใจอ่อน ยอมให้ผ่านออกจากพรมแดนไปได้ในที่สุด และเพื่อหลบเลี่ยงการตรวจในด้านถัดไป ท่านจึงตัดสินใจเปลี่ยนเส้นทางหลักไปเดินทางผ่านทะเลทราย ซึ่งเป็นสถานที่ที่ร้างผู้คน ไม่มีสัตว์ ไม่มีน้ำ ไม่มีต้นไม้หรือทุ่งหญ้าใด ๆ ทำให้กระหายน้ำจนเกือบขาดใจ แต่ม้าที่เป็นเพื่อนร่วมทางเพียงหนึ่งเดียวของท่านได้ใช้สัญชาตญาณพาท่านไปถึงโอเอซิสที่ฮามีได้สำเร็จ

หลังจากที่รอดตายมาได้อย่างหวุดหวิด พระเถระถึงซัมจั้งได้เดินทางต่อไปยังเมืองทู่ฟาน (ปัจจุบันอยู่ในซินเจียง) พระราชาแห่งเมืองทู่ฟานทรงทึ่งในความแตกฉานพระธรรมคำสอนของท่าน จึงมีพระราชประสงค์ที่จะรับตัวท่านไว้ แต่ท่านประท้วงด้วยการอดอาหาร จนพระราชาพระทัยอ่อน ยอมปล่อยตัวท่านไป ทั้งยังพระราชทานหนังสือเบิกทางไปยังกษัตริย์ตามเมืองโอเอซิสต่าง ๆ ในเอเชียกลาง พร้อมกับถวายค่าใช้จ่ายเพื่ออำนวยความสะดวกในการเดินทางอีกด้วย ทำให้ท่านสามารถเดินทางไปถึงชมพูทวีป (อินเดีย) ได้สำเร็จ

เมื่อถึงประเทศอินเดียแล้ว พระเถระถึงซัมจั้งได้เข้าศึกษาในมหาวิทยาลัยนาลันทาตามที่ตั้งใจไว้ ระหว่างที่ศึกษาเล่าเรียน ท่านมีความตั้งใจ ขยันหมั่นเพียร จนเป็นที่พอใจของพระซิลภัทร์ ซึ่งเคยเป็นอาจารย์ของพระเถระจากอินเดียที่เคยสนทนาธรรมกับท่านก่อนหน้านี้ จึงแต่งตั้งให้ท่านเป็นผู้ช่วยในการตีความพระไตรปิฎกของมหาวิทยาลัยนาลันทา

ชื่อเสียงและความสามารถของท่านเป็นที่ยอมรับในแวดวงพระพุทธศาสนาในขณะนั้นอย่างมาก ถึงขนาดมีการจัดชุมนุมทางศาสนาครั้งยิ่งใหญ่ ประกอบด้วยพระราชจากแคว้นต่าง ๆ 18 แคว้น พระเถระชั้นผู้ใหญ่ 3,000 รูป รวมถึงพระภิกษุและนักบวชจากทั่วทุกสารทิศ รวมเป็นจำนวน 50,000 รูป เพื่อรับฟังพระธรรมเทศนาจากท่าน การชุมนุมครั้งนี้ใช้เวลาจนถึง 18 วัน นับเป็นการชุมนุมใหญ่ครั้งหนึ่งในประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา จากนั้นท่านก็ได้รับการยกย่องว่าเป็นบุคคลสำคัญผู้หนึ่งในประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาเลยทีเดียว

หลังจากพระถังซัมจั๋งศึกษาพระไตรปิฎกที่มหาวิทยาลัยนาลันทาและออกเดินทางไปทั่วอินเดียเพื่อโลกทัศน์ให้ตนเองเป็นเวลาสิบกว่าปี ท่านได้ตัดสินใจเดินทางกลับสู่ประเทศจีนโดยใช้เส้นทางสายใต้ ผ่านแคว้นโคทาน ทะเลทรายทาคลามากัน เมือง둔หวง ถึงนครฉางอัน ในปีค.ศ. 645 ได้สำเร็จ รวมระยะเวลาที่ท่านใช้ในการเดินทางครั้งนี้ถึง 16 ปี และรวมระยะทางทั้งสิ้น 50,000 ลี้ จากการเดินทางครั้งนี้ ท่านได้อัญเชิญพระไตรปิฎกมาทั้งสิ้น 74 ชุด รวมเป็น 1,335 เล่ม ท่านได้ลงมือแปลพระไตรปิฎกจากภาษาสันสกฤตเป็นภาษาจีน ซึ่งเป็นฉบับที่สมบูรณ์ที่สุดนับตั้งแต่พระพุทธศาสนาได้แพร่หลายเข้ามาในช่วงราชวงศ์ฮั่น (รักษ์ ธรรมิสรา, 2544: 181)

เมื่อท่านกลับมาถึงนครฉางอัน พระเจ้าถังไท่จงมีพระราชบัญชาให้เข้าเฝ้า พระถังซัมจั๋งถวายพระพรสารภาพความผิดที่ได้ไปสืบพระศาสนา ก่อนได้รับพระบรมราชานุญาต ซึ่งความจริงได้เสนอเรื่องถึง 3 ครั้ง จึงตัดสินใจออกจาริกด้วยความมุ่งมั่นที่อุทิศชีวิตเพื่อพระพุทธศาสนา พระเจ้าถังไท่จงรับสั่งว่า ผู้ที่ถือสมณเพศย่อมไม่ตกอยู่ในข่ายแห่งฆราวาส บางประการ การแสวงพระปรตัตถธรรมขอด้วยสมณกิจแล้ว และทรงสรรเสริญความวิริยะ อองอาจที่สามารถฝ่าภัยอันตรายไปในหนทางกันดารได้ และได้รับสั่งให้พระถังซัมจั๋งเรียบเรียงจดหมายเหตุเรื่องการเดินทางไปประเทศตะวันตก เพื่อเก็บรักษาไว้เป็นหลักฐานสืบต่อไป (โอฬาร สุขเกษม, 2543: 89)

จดหมายเหตุนี้มีชื่อว่า ต้าถังซีหยูจี (Da Tang Xiyu Ji / 大唐西域记) หรือจดหมายเหตุการเดินทางไปตะวันตกในสมัยราชวงศ์ถังที่ยิ่งใหญ่ (Great Tang Records on the Western Regions) เป็นเอกสารที่บันทึกรายละเอียดต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ การเมือง เศรษฐกิจและสังคม ของดินแดนที่เดินทางผ่านอย่างละเอียดและตรงกับความเป็นจริงมากที่สุด (ดร.อิสระ สุวรรณบล, 2555: 62) เป็นหนังสือสำคัญใน

การศึกษาประวัติศาสตร์ของชนชาติที่สูญหายในเอเชียกลาง การค้นคว้าทางโบราณคดีก็ใช้การอ้างอิงจากจดหมายเหตุเล่มนี้จนถึงปัจจุบัน (รักษ ธรรมิสรา, 2544: 181)

ดังนั้น สมัยราชวงศ์ถังเป็นยุคที่พุทธศาสนาเจริญรุ่งเรืองในจีนมากที่สุด และภายหลังจากการเดินทางจาริกไปอัญเชิญพระไตรปิฎกของพระถังซำจั๋ง มีการแปลพระสูตรพิมพ์แจกจ่ายไปในวงกว้าง ทำให้พุทธศาสนาถูกเผยแพร่ออกไป นครฉางอันจึงกลายเป็นศูนย์กลางทางการศึกษาศาสนาพุทธ แต่ละปีจะมีพระภิกษุและนักศึกษาจากญี่ปุ่นเข้ามาศึกษาพระธรรมในฉางอันเป็นจำนวนไม่น้อยนอกจากศาสนาพุทธแล้ว ยังมีศาสนาอื่น ๆ ที่เข้ามาเผยแพร่คำสอน ซึ่งผู้ที่นำเข้ามาก็คือชาวต่างชาติที่เข้ามาค้าขายบนเส้นทางสายไหม เช่น ศาสนาโซโรแอสเตอร์และศาสนา маниจากเปอร์เซีย ศาสนาคริสต์นิกายเนสโตเรียนจากซีเรีย และศาสนาอิสลามจากอาหรับ

กล่าวได้ว่า นับตั้งแต่พระเจ้าอ๋นอู่ตี้ทรงมีนโยบายเปิดเส้นทางการค้ากับต่างชาติ รวมถึงการเปิดกว้างทางวัฒนธรรมและศาสนา ทำให้ฉางอันกลายเป็นนครที่ทันสมัยและร่ำรวยที่สุดในโลก เป็นแบบอย่างให้แก่ราชวงศ์สมัยถัดไป รวมถึงชาวต่างชาติที่ต้องการพัฒนาประเทศของตนให้มีความเจริญทัดเทียมกับราชวงศ์ถัง

3.3 ความสัมพันธ์กับต่างประเทศในสมัยราชวงศ์ถัง

3.3.1 ศาสนาและวัฒนธรรม

ศาสนาพุทธได้เข้ามาในประเทศจีน ดังที่ปรากฏในหลักฐาน เมื่อประมาณ พ.ศ. 608 ในรัชสมัยพระเจ้าอ๋นหมิงตี้แห่งราชวงศ์อ๋น พระองค์ได้จัดส่งคณะทูต 18 คน ไปสืบพระพุทธศาสนาในประเทศอินเดีย คณะทูตชุดนี้ได้เดินทางกลับประเทศจีนพร้อมด้วยพระภิกษุ 2 รูป คือ พระกาศยปมาตังคะและพระธรรมรัตน์ะ รวมทั้งคัมภีร์ของพระพุทธศาสนาอีกส่วนหนึ่งด้วย เมื่อพระเถระ 2 รูป พร้อมด้วยคณะทูตมาถึงลั่วหยาง จักรพรรดิอ๋นหมิงตี้ทรงสั่งให้สร้างวัดเพื่อเป็นที่อยู่ของพระทั้ง 2 รูป นั้นซึ่งมีชื่อว่าวัดไป่มาซื่อ (วัดม้าขาว) เพื่อเป็นอนุสรณ์แก่ม้าตัวที่บรรทุกพระคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนากับพระเถระทั้งสอง หลังจากนั้นพระกาศยปมาตังคะกับพระธรรมรัตน์ะได้แปลคัมภีร์พระพุทธศาสนาเป็นภาษาจีนเล่มแรก

เวลาผ่านไปจนถึงสมัยราชวงศ์ถัง พระเสวียนจิ้งหรือพระถังซำจั๋ง ได้ออกเดินทางจากประเทศจีนไปยังอินเดีย เพื่อศึกษาพระพุทธศาสนาที่มหาวิทยาลัยนาลันทา

รวมถึงอัญเชิญพระไตรปิฎกฉบับภาษาสันสกฤตมาแปลเป็นพระไตรปิฎกฉบับภาษาจีน ซึ่งเป็นฉบับที่สมบูรณ์ที่สุดนับตั้งแต่พระพุทธศาสนาได้แพร่หลายเข้ามาในช่วงราชวงศ์ฮั่น ต่อมาญี่ปุ่นได้ส่งพระและปัญญาชนเข้ามาศึกษาความรู้ในประเทศจีน ทำให้ได้รับมรดกศิลปวิทยาการของสมัยราชวงศ์ถังไปด้วย แม้ว่ามรดกของราชวงศ์ถังในจีนหลายอย่างได้หายสาบสูญไปแล้ว แต่ญี่ปุ่นยังคงเก็บรักษาไว้อย่างดี

นอกจากนี้ การเผยแผ่ศาสนาในจีนสมัยราชวงศ์ถังค่อนข้างเปิดกว้าง นอกจากศาสนาพุทธที่รับมาจากอินเดียแล้ว ยังมีศาสนาอื่น ๆ เช่น ศาสนาโซโรแอสเตอร์และศาสนามานิกีจากเปอร์เซีย ศาสนาคริสต์นิกายเนสโตเรียนจากซีเรีย และศาสนาอิสลามจากอาหรับ (รักษ์ ธรรมิสรา, 2544: 111) การเผยแผ่ศาสนาเหล่านี้ทำให้จีนได้รับอิทธิพลด้านวัฒนธรรมบางส่วน เช่น การสร้างมัสยิดใหญ่ในชุมชนชาวยุยหรือชาวจีนที่นับถือศาสนาอิสลาม ในชุมชนชาวยุยนี้ ฝ่ายหญิงที่เคร่งครัดจะคลุมผ้าที่เรียกว่าฮิญาบตามแบบผู้หญิงมุสลิม ส่วนผู้ชายสวมหมวกกลมกลางศีรษะ (เอกปวีณ นิลรัตน์, 2556: 14)

3.3.2 เศรษฐกิจและการค้า

เมื่อพระเจ้าฮั่นอู่ตี้ทรงมีนโยบายเปิดเส้นทางการค้ากับต่างชาติ โดยมีนครฉางอันเป็นศูนย์กลางทางการค้า ทำให้มีพ่อค้าชาวต่างชาติเดินทางเข้ามาพร้อมกับสินค้าและวัฒนธรรมใหม่ ๆ เช่น หยก แก้ว เพชรพลอย เครื่องหอม เครื่องทอง เครื่องเงิน เครื่องกระจก สัตว์สายพันธุ์ต่าง ๆ ทำให้นครฉางอันกลายเป็นศูนย์กลางของสินค้าแปลกใหม่และทันสมัย รวมถึงชาวต่างชาติหลากหลายอาชีพ ไม่ว่าจะเป็นพ่อค้า นักเดินทาง นักศึกษา คณะทูต นักแสดง และศิลปินจากทั่วทุกสารทิศ

สินค้าและวัฒนธรรมจากเปอร์เซียเป็นที่นิยมอย่างมากในสมัยราชวงศ์ถัง ผู้ชายในฉางอันชอบสวมหมวกแบบเปอร์เซียที่เรียกว่าหู่เม่า และยังมีการบินที่กว่าในสมัยนั้นมีขนมอบที่ทำจากแป้งสาสิรูปร่างกลม ๆ โดยพ่อค้าชาวเปอร์เซียวางขายอยู่ทั่วฉางอัน ขนมที่ว่ามีลักษณะคล้ายกับขนมปัง ซึ่งเป็นอาหารหลักของชนกลุ่มน้อยในมณฑลซินเจียง เช่น อูยกูร์ คาซัค คีร์กีซ คำว่า ‘นัง’ ในภาษาเปอร์เซียหมายถึง ‘ขนมปัง’ จากหลักฐานทางโบราณคดี มีการขุดพบขนมปังในเมืองทู่ฟาน

อายุ 1,000 กว่าปี สันนิษฐานว่าอยู่ในสมัยราชวงศ์ถัง แสดงให้เห็นว่าขนมชนิดนี้เป็นที่รู้จักแพร่หลายทั่วเส้นทางสายไหม (รักษ์ ธรรมิสรา, 2544: 105-106)

ภาพที่ 7 ขนมปังในมณฑลซินเจียง

ที่มา: Far West China, Uyghur Flat Bread 馕: Xinjiang's Best Food
เข้าถึงเมื่อ 20 กุมภาพันธ์ 2562, เข้าถึงได้จาก <https://www.farwestchina.com/cuisine/xinjiangs-best-food-uyghur-bread/>

นอกจากนี้ ชาวจีนในสมัยนั้นยังนิยมดื่มเหล้าองุ่น ไม่ว่าจะเป็นคนในวังหรือชาวบ้านธรรมดา กวีในสมัยราชวงศ์ถังมักจะกล่าวถึงเหล้าในบทกวีของตน ไม่ว่าจะสุขหรือทุกข์ พบหรือจาก ก็ต้องดื่มเหล้า โดยเฉพาะเหล้าไป ผู้ที่ได้ชื่อสมญาว่าเป็นทั้งเซียนเหล้าและเซียนกวี และเหล้าองุ่นชั้นดีต้องนำเข้าจากเมืองตูร์ฟานในทะเลทรายทาคลามากัน เนื่องจากมีพื้นที่อุดมสมบูรณ์ เหมาะแก่การปลูกและหมักองุ่นเพื่อทำไวน์ (รักษ์ ธรรมิสรา, 2544: 106)

3.3.3 การเมือง

ผู้หญิงเข้ามามีบทบาทในเส้นทางสายไหมในฐานะเครื่องมือเชื่อมสัมพันธ์ทางการทูตกับต่างแดน โดยเฉพาะเจ้าหญิงจีนที่ต้องรับภารกิจนี้มาโดยตลอด ตั้งแต่ตอนที่ประเทศจีนทำสนธิสัญญาทางการทูตฉบับแรกกับพวกซงหนูในสมัยราชวงศ์ฮั่นตอนต้น

ในปีค.ศ. 641 พระเจ้าถังไท่จงทรงใช้วิธีส่งเจ้าหญิงเหวินเฉิงไปอภิเษกกับกษัตริย์ที่มีพระนามว่าซงจันกัมโปแห่งราชวงศ์ตูโปของทิเบต เพื่อสร้างสัมพันธ์ไมตรีกับทิเบตและถ่วงดุลอำนาจของชนกลุ่มเร่ร่อน เจ้าหญิงเหวินเฉิงทรงมีพระปรีชาสามารถและสติปัญญาที่หลักแหลม การมาของพระองค์ทำให้ทิเบตก้าวทันโลกมาก

ขึ้น ทรงสอนให้ชาวบ้านรู้จักการเพาะปลูกแทนการปล้นสะดม ทำให้สังคมและเศรษฐกิจของทิเบตก้าวหน้าขึ้นอย่างมาก และเจ้าหญิงเหวินเฉิงก็ได้รับการยกย่องทั้งจากชาวจีนและชาวทิเบต โดยเฉพาะชาวทิเบตได้สร้างรูปปั้นของพระองค์ไว้ในวังโปตาลา เพื่อเป็นที่เคารพสักการะของประชาชนมาถึงปัจจุบัน (รักษ์ ธรรมมิศรา, 2544: 221-222)

ภาพที่ 8 รูปปั้นกษัตริย์ซงจี้กับโป (ขวา) กับเจ้าหญิงเหวินเฉิง (ซ้าย) ณ วังโปตาลา นครลาซา ทิเบต

ที่มา: wocm, Princess Wencheng: Bridging Different Cultures

เข้าถึงเมื่อ 20 กุมภาพันธ์ 2562, เข้าถึงได้จาก

<http://www.womenofchina.cn/womenofchina/html1/people/history/8/4740-1.htm>

นอกจากเจ้าหญิงเหวินเฉิงแล้ว ยังมีเจ้าหญิงจินเฉิงอีกพระองค์ที่เดินทางมาอภิเษกกับกษัตริย์ทิเบตพระนามว่าฉือจู่เต๋อจั้นในปีค.ศ. 710 และทรงนำความเจริญมาสู่ทิเบตเช่นเดียวกัน

เวลาผ่านไปจนถึงสมัยราชวงศ์ถังตอนกลาง อันลู่ซานแม่ทัพชายแดนก่อกบฏขึ้น ราชวงศ์ถังจึงขอความช่วยเหลือไปยังพันธมิตรอย่างพวกอูยกูร์ที่เคยช่วยปราบเต๋อริ้กมาปราบกบฏอันลู่ซาน หลังจากสงครามกลางเมืองสิ้นสุดลง พวกอูยกูร์เริ่มเรียกร้องต่าง ๆ นานา เพราะรู้ว่าพวกชาวจีนต้องพึ่งพากำลังทหารจากตนรวมทั้งขออภิเษกกับเจ้าหญิงราชวงศ์ถังอีกด้วย

มีบันทึกไว้ว่าขบวนคาราวานของเจ้าหญิงที่จะไปอภิเษกกับข่าน (คำที่ใช้เรียกผู้นำของอูยกูร์) มีความยิ่งใหญ่เป็นอย่างมาก โดยเฉพาะขบวนคาราวานของเจ้าหญิงไท่เหอในปีค.ศ. 821 มีผู้ติดตามทั้งชาวจีนและชาวอูยกูร์รวมกันหลายพันคนเดินทางด้วยอูฐและม้าไปยังนครคาราบาลกา (Karabaglar) แต่กว่าจะถึงที่หมายใช้

เวลาเกือบปี เนื่องจากการรวานบรรทุกผ้าไหมและของล้ำค่ามากมาย นับว่าเป็น
การรวานที่ใหญ่โตมากที่สุดทีเดียว

เจ้าหญิงที่ถูกส่งตัวไปอาณาจักรอูยกูร์มีหลายองค์ที่เป็นพระธิดาของ
จักรพรรดิแท้ ๆ ไม่ว่าจะเป็นเจ้าหญิงหนิงกว้อ เจ้าหญิงเสียนอัน และเจ้าหญิงไท่เหอ
ซึ่งพวกอูยกูร์ถือเป็นเกียรติยศสูงสุด และแสดงให้เห็นว่าราชสำนักถังเกรงอิทธิพล
ของพวกอูยกูร์อยู่ไม่น้อยเช่นกัน

จากที่กล่าวมาทั้งหมด สามารถสรุปได้ว่า ราชวงศ์ถังเป็นราชวงศ์ที่มีอิทธิพลมากที่สุด
ในประวัติศาสตร์ราชวงศ์จีนและมีเจริญทางเศรษฐกิจสูง ทำให้นครฉางอันกลายเป็นมหานคร
นานาชาติ ราชทูตต่างประเทศ พ่อค้า และมิชชันนารีจำนวนมาก ล้วนอาศัยอยู่ที่นครแห่งนี้
และจักรพรรดิถังไท่จงทรงให้ความสนใจพระทัยกับการเชื่อมสัมพันธ์ไมตรีประเทศรอบข้าง
ส่งผลให้เกิดการค้าขายในเส้นทางสายไหม และเกิดการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมระหว่าง
ตะวันตกและตะวันออก ไม่ว่าจะเป็นเพชรพลอย เครื่องหอม เครื่องกระจก เหรียญเงิน
เหรียญทอง สัตว์สายพันธุ์ต่าง ๆ ตลอดจนเครื่องดนตรี ศิลปะการร่ายรำ อาหาร และเสื้อผ้า

บทที่ 4

ถ้ำตุนหวง หมายเลข 57

วัดถ้ำแห่งตุนหวง (Mogao Caves of Dunhuang / 敦煌莫高窟) เป็นสิ่งก่อสร้างมหัศจรรย์บนหน้าผาของเขามิงซาน กลางทะเลทรายโกบี ห่างจากตัวเมืองตุนหวง ไปทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ราว 25 กิโลเมตร ผาหินถูกเจาะเป็นถ้ำจำนวนทั้งสิ้น 492 ถ้ำ ภายในเป็นที่บรรจุพุทธประติมากรรม และภาพเขียนพุทธประวัติต่าง ๆ ในอดีตกาล และส่วนใหญ่ของถ้ำแห่งนี้ใช้เป็นสถานที่ประกอบพิธีทางศาสนาและการเมือง

ถ้ำตุนหวงหมายเลข 57 เป็นถ้ำที่สร้างขึ้นในช่วงราชวงศ์ถังตอนต้น และได้รับการปรับปรุงเพิ่มเติมในช่วงราชวงศ์ถังตอนปลาย มีลักษณะและแผนผัง รวมถึงงานศิลปะที่พบในถ้ำดังต่อไปนี้

4.1 ลักษณะและแผนผัง

ถ้ำมีพื้นที่เป็นรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัสขนาดกลาง บนผนังเหนือประตูทางเข้าในกำแพงทิศตะวันตกเป็นภาพของพระศรีอริยเมตไตรย (Maitreya) กับท้าววิรุฬหก (Vidudabha) ทางทิศใต้ และท้าวเวสสุวรรณ (Vaisravana) ทางทิศเหนือ ภาพทั้งหมดวาดในช่วงราชวงศ์ถังตอนปลาย ปัจจุบันได้สูญหายไปตามกาลเวลา

ภาพที่ 9 ประตูทางเข้าถ้ำหมายเลข 57

ที่มา: Digital Dunhuang, Mogao Grottoes Cave 057, เข้าถึงเมื่อ 28 กุมภาพันธ์ 2562, เข้าถึงได้จาก <https://www.e-dunhuang.com/cave/10.0001/0001.0001.0057>

เมื่อเดินเข้าไปด้านในจะพบพระเบ็ียงทางเดิน ประกอบด้วยภาพจิตรกรรมทั้งหมด 5 ส่วน ได้แก่

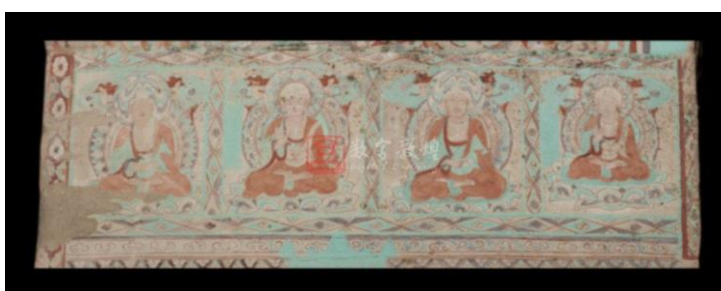
1. เพดาน: ภาพพระธยานิพุทธะ หรือพระอาทิตย์พุทธเจ้า

ภาพที่ 10 พระธยานิพุทธะ

ที่มา: Digital Dunhuang, Mogao Grottoes Cave 057, เข้าถึงเมื่อ 28 กุมภาพันธ์ 2562, เข้าถึงได้จาก <https://www.e-dunhuang.com/cave/10.0001/0001.0001.0057>

2. หลังคาด้านทิศเหนือ: ภาพอนาคตพุทธเจ้า

ภาพที่ 11 อนาคตพุทธเจ้า (หลังคาด้านทิศเหนือ)

ที่มา: Digital Dunhuang, Mogao Grottoes Cave 057, เข้าถึงเมื่อ 28 กุมภาพันธ์ 2562, เข้าถึงได้จาก <https://www.e-dunhuang.com/cave/10.0001/0001.0001.0057>

3. หลังคาदानทิศใต้: ภาพอนาคตพุทธเจ้า

ภาพที่ 12 อนาคตพุทธเจ้า (หลังคาदानทิศใต้)

ที่มา: Digital Dunhuang, Mogao Grottoes Cave 057, เข้าถึงเมื่อ 28 กุมภาพันธ์ 2562,
เข้าถึงได้จาก <https://www.e-dunhuang.com/cave/10.0001/0001.0001.0057>

4. กำแพงทิศเหนือ: ภาพพระภิกษุสองรูป กำลังถือกระถางรูปและกำยาน ในมือและมองไปยังพระพุทธรูป

ภาพที่ 13 พระภิกษุที่กำแพงทิศเหนือ

ที่มา: Digital Dunhuang, Mogao Grottoes Cave 057, เข้าถึงเมื่อ 28 กุมภาพันธ์ 2562,
เข้าถึงได้จาก <https://www.e-dunhuang.com/cave/10.0001/0001.0001.0057>

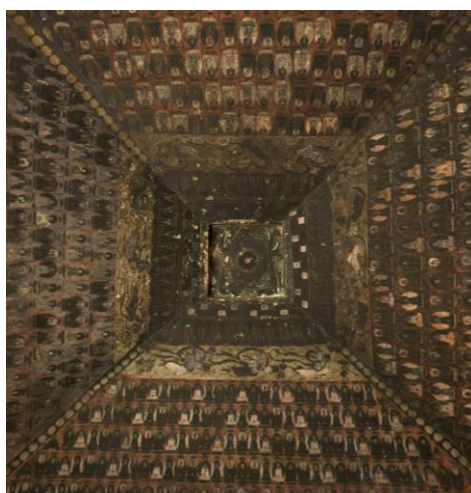
5. กำแพงทิศใต้: ภาพพระภิกษุสองรูป กำลังถือกระถางรูปและก่ายานในมือและมองไปยังพระพุทธเจ้า

ภาพที่ 14 พระภิกษุที่กำแพงทิศใต้

ที่มา: Digital Dunhuang, Mogao Grottoes Cave 057, เข้าถึงเมื่อ 28 กุมภาพันธ์ 2562,
เข้าถึงได้จาก <https://www.e-dunhuang.com/cave/10.0001/0001.0001.0057>

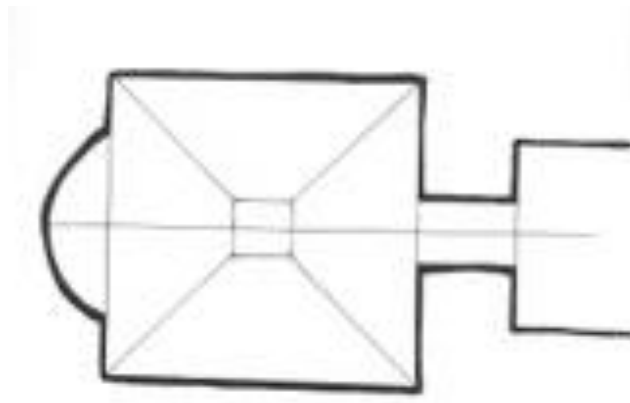
ส่วนด้านในถ้ำ มีลักษณะเพดานสอปูนขึ้นเข้าหาจุดศูนย์กลาง ระบายสีภาพพิมพ์ลาย
อนาคตพุทธเจ้า โครงสร้างสีส่วนใหญ่เน้นสีเหลือง เขียว แดง และขาวเป็นหลัก

ภาพที่ 15 เพดานด้านในถ้ำ

ที่มา: Digital Dunhuang, Mogao Grottoes Cave 057, เข้าถึงเมื่อ 28 กุมภาพันธ์ 2562,
เข้าถึงได้จาก <https://www.e-dunhuang.com/cave/10.0001/0001.0001.0057>

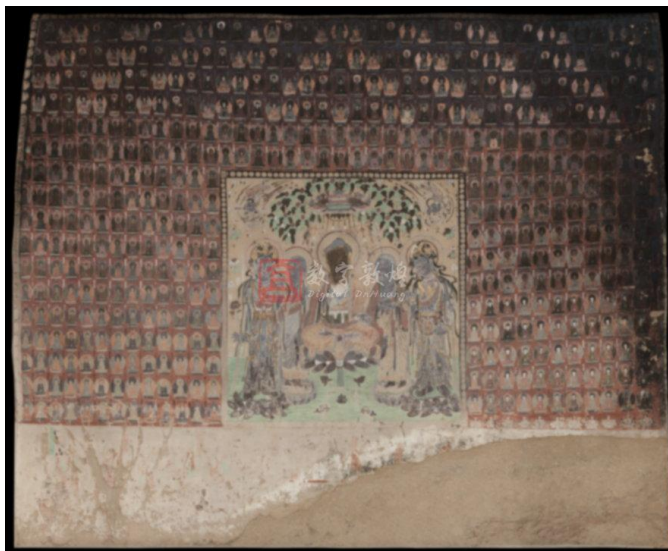
ถ้ำตุนหวง หมายเลข 57 มีรูปแบบแผนผังดังต่อไปนี้

ภาพที่ 16 แผนผังถ้ำตุนหวง หมายเลข 57
ที่มา: ญัฐธิดา เรืองนนท์, 27 กุมภาพันธ์ 2562

4.2 งานศิลปะที่พบภายในถ้ำ

4.2.1 ทิศเหนือ

ภาพที่ 17 กำแพงทิศเหนือ ถ้ำตุนหวง หมายเลข 57

ที่มา: Digital Dunhuang, Mogao Grottoes Cave 057, เข้าถึงเมื่อ 28 กุมภาพันธ์ 2562,
เข้าถึงได้จาก <https://www.e-dunhuang.com/cave/10.0001/0001.0001.0057>

4.2.1.1 จิตรกรรม บนกำแพงทิศเหนือเป็นภาพวาดการแสดงพระธรรมเทศนาล้อมรอบด้วยภาพพิมพ์ลายพระพุทธรเจ้าในอนาคตนับพันองค์ ตรงกลางเป็นภาพพระอมิตาภพุทธเจ้าประทับนั่งขัดสมาธิเพชร พระหัตถ์แสดงมุทรา พระสาวกด้านขวาคือ พระมหากัสสปะ ครองจีวรพร้อมกับประคองดอกไม้สดในมือและฟังอย่างตั้งใจ ส่วนพระสาวกด้านซ้ายคือ พระอานนท์ มองไปทางพระอมิตาภพุทธะด้วยความศรัทธา พร้อมถือก้านดอกบัวในมือ

ด้านซ้ายสุดและขวาสุดของภาพเป็นพระอัครสาวกของพระอมิตาภพุทธเจ้า ถัดจากพระมหากัสสปะคือ พระพระอวโลกิเตศวรโพธิสัตว์ พระหัตถ์ขวาถือแจกันบรรจุน้ำมนต์ ทรงมองไปทางด้านข้างของพระอมิตาภพุทธเจ้า สายพระเนตรมองลงด้านล่างเล็กน้อยอย่างสงบ ส่วนถัดจากพระอานนท์คือ พระมหาสถามปราปต์โพธิสัตว์ หันพระพักตร์มาทางผู้ชม ยกพระหัตถ์ซ้ายขึ้น และปล่อยพระหัตถ์ขวาลงมาอย่างเป็นธรรมชาติ สายพระเนตรมองลงด้านล่าง

4.2.2 ทิศตะวันออก

ภาพที่ 18 กำแพงทิศตะวันออก ถ้ำตุนหวง หมายเลข 57

ที่มา: Digital Dunhuang, Mogao Grottoes Cave 057, เข้าถึงเมื่อ 28 กุมภาพันธ์ 2562,
เข้าถึงได้จาก <https://www.e-dunhuang.com/cave/10.0001/0001.0001.0057>

4.2.2.1 จิตรกรรม บริเวณกำแพงของทางเข้าส่วนบนเป็นภาพพิมพ์ลายของพระพุทธเจ้าในอนาคตนับพันองค์ ถัดลงมาก็มีภาพวาดฉากพระพุทธเจ้าทรงแสดงพระธรรมเทศนาอยู่ที่กำแพงทั้งสองด้านของทางเข้า ซึ่งบางส่วนได้สูญหายไปตามกาลเวลา องค์ประกอบศิลป์ของภาพวาดใช้รูปแบบเดิมตามแบบของราชวงศ์สุย โดยพระพุทธองค์ประทับนั่งใต้ต้นพระศรีมหาโพธิ์ พร้อมกับพระโพธิสัตว์ประทับยืนอยู่ทั้งด้านซ้ายและขวา พระพุทธองค์ประทับนั่งขัดสมาธิเพชร พระหัตถ์แสดงมุทรา ส่วนพระโพธิสัตว์ทั้งสององค์ปรากฏในกริยาประทับยืน มีลักษณะพระวรกายบิดไปด้านข้าง พระหัตถ์ถือดอกบัวและจับชายผ้าพันพระศอ

4.2.3 ทิศตะวันตก

ภาพที่ 19 ชุ่มประดับทิศตะวันตก ถ้ำตุนหวง หมายเลข 57

ที่มา: Digital Dunhuang, Mogao Grottoes Cave 057, เข้าถึงเมื่อ 28 กุมภาพันธ์ 2562, เข้าถึงได้จาก <https://www.e-dunhuang.com/cave/10.0001/0001.0001.0057>

4.2.3.1 จิตรกรรม ภาพมูมบนด้านซ้ายสุดและขวาสุดเป็นภาพวาดเล่าเรื่องพุทธประวัติ ภาพด้านขวาเล่าถึงตอนที่พระนางสิริมหามายาทรงสุบินถึงช้างเผือก และมีพระประสูติกาลเจ้าชายสิทธัตถะในเวลาถัดมา ส่วนภาพด้านซ้ายเล่าถึงตอนที่เจ้าชายสิทธัตถะทรงม้ากัณฐกะออกผนวช โดยมีท้าวจตุมหาราชาทั้ง 4 คอยถวายอารักขาอยู่ใต้กับเท้าม้าและนายฉันทะตามเสด็จ มุ่งตรงไปที่แม่น้ำอนิมานที นอกจากนี้ ยังมีภาพพระโพธิสัตว์ถั่งลงมาด้านละ 2 องค์ และมีภาพพระศรีอริยเมตไตรยในท่านั่งครุ่นคิดอยู่ในชุ่มประดับทางด้านซ้าย

4.2.3.2 ประติมากรรม มีลักษณะเป็นชุ่มประดับ ใช้เทคนิคเจาะหินเข้าไปด้านในถ้ำและระบายสีให้ดูมีมิติมากขึ้น ตรงกลางคือพระอมิตาภพุทธะประทับนั่งขัดสมาธิเพชร พระเกศาขดเป็นเกลียว ทอดพระเนตรตรงไปด้านหน้า ครองจีวรห่มคลุมเป็นริ้วแนบพระวรกาย ขนาบข้างด้วยพระสาวกทั้งด้านซ้ายและขวาด้านซ้ายคือพระมหากัสสปะ ด้านขวาคือพระอานนท์ และมีพระโพธิสัตว์ที่อยู่ถัดจากพระสาวกทั้งสองอีก 4 องค์ (ด้านซ้ายมีองค์หนึ่งถูกทำลายไปแล้ว) พระโพธิสัตว์ที่ทับเกษตรทศได้มีลักษณะพระพักตร์อวบ พระหัตถ์ข้างซ้ายถือดอกบัว พระหัตถ์ข้าง

ขวาก็ก้อนกัน เปลือยพระวรกายส่วนบนและสวมฉลองพระองค์กระโปรง ทำให้พระวรกายเพรียวบางสง่างาม ส่วนพระโพธิสัตว์ที่ทับเกษตรทิศเหนือเกล้าพระเมาลีสูง (มงกุฎได้สูญหายไปแล้ว) พระพักตร์อวบ สายพระเนตรมองลงด้านล่าง สวมเครื่องประดับที่หรูหราสวยงาม ทำให้พระวรกายเพรียวบางสง่างามเช่นกัน

4.2.4 ทิศใต้

ภาพที่ 20 กำแพงทิศใต้ ถ้ำตุนหวง หมายเลข 57

ที่มา: Digital Dunhuang, Mogao Grottoes Cave 057, เข้าถึงเมื่อ 28 กุมภาพันธ์ 2562,

เข้าถึงได้จาก <https://www.e-dunhuang.com/cave/10.0001/0001.0001.0057>

4.2.4.1 จิตรกรรม บนกำแพงทิศใต้เป็นภาพวาดการแสดงพระธรรมเทศนาของพระพระอมิตาพุทธเจ้า ล้อมรอบด้วยภาพพิมพ์ลายของพระพุทธรูปเจ้าในอนาคต นับพันองค์ ภาพวาดนี้ประกอบด้วยพระพุทธรูปองค์ พระโพธิสัตว์ และพระสาวกรวมกันมากกว่า 16 องค์ มีบางส่วนที่เลือนลางไปตามกาลเวลา ภายใต้อันพระกลดตรงกลางเป็นพระพระอมิตาพุทธะประทับนั่งขัดสมาธิเพชรบนบัลลังก์สิงโต ขนาบข้างด้วยพระสาวกทั้งสองของพระองค์ ด้านขวาคือพระมหากัสสปะเถื่อนแจกัน และด้านซ้ายคือพระอานนทเถื่อนถ้วยชาม ส่วนพระโพธิสัตว์ทั้งสององค์ทอดพระเนตรมาที่ผู้ชม พระโพธิสัตว์ทางด้านซ้ายคือพระอวโลกิเตศวรโพธิสัตว์ สวมมงกุฎที่มีภาพของพระอมิตาพุทธเจ้า และสวมสร้อยคอหลายเส้น ส่วนพระโพธิสัตว์ 3 องค์ด้านหลัง

ปรากฏเพียงแค่ส่วนพระพักตร์ พระโพธิสัตว์ทางด้านขวาคือพระมหาสถามปราปต์
โพธิสัตว์

นอกจากนี้ ยังมีพระวัชรปาณีโพธิสัตว์ปรากฏอยู่ที่มุมซ้ายสุดและขวาสุด
ของภาพ ทั้งสององค์มีพระวรกายเล็ก แต่มีก้ามพระมั่งสาที่ใหญ่และถือวัชรหรือ
สายฟ้าในพระหัตถ์ ทำให้ดูแข็งแกร่งมากขึ้น ส่วนมุมบนซ้ายสุดกับขวาสุดของภาพ
เป็นนางอัปสรบินอยู่ข้างต้นพระศรีมหาโพธิ์

กล่าวได้ว่า ถ้ำขุนหวง หมายเลข 57 เป็นหนึ่งในถ้ำในสมัยราชวงศ์ที่มีความงดงาม
และโดดเด่นที่สุดของช่วงต้นราชวงศ์ถัง ทั้งในด้านความสวยงามของพระพุทธรองค์ ไม่ว่าจะใน
กิริยาประทับยืนหรือประทับนั่ง หรือในด้านการใช้วรรณะสีที่มีความฉูดฉาด ตัดกันอย่าง
ชัดเจน รวมถึงความสามารถของจิตรกรจีนที่นำอิทธิพลที่ได้รับจากอินเดียมาผสมผสานกับ
ลักษณะประจำชาติของตนได้เป็นอย่างดี จนกลายเป็นรากฐานของจิตรกรรมจีนมาจนถึงทุก
วันนี้

บทที่ 5

วิเคราะห์อิทธิพลศิลปะอินเดียที่มีต่องานจิตรกรรมถ้ำตุนหวง หมายเลข 57

จากการศึกษาอิทธิพลศิลปะอินเดียที่มีต่องานจิตรกรรมถ้ำตุนหวง หมายเลข 57 พบว่างานศิลปะส่วนใหญ่ได้อิทธิพลจากศิลปะอินเดียสมัยคุปตะ และมีลักษณะคล้ายกับงานจิตรกรรมที่ปรากฏในถ้ำอชันตาหรืออชันถา (Ajanta Caves) ซึ่งเป็นหลักฐานที่แสดงถึงความเป็นอารยะทางพุทธศิลป์ของศิลปะคุปตะที่ยังคงความสมบูรณ์ที่สุด โดยเฉพาะงานจิตรกรรมฝาผนังที่ถือได้ว่าเก่าแก่และงดงามที่สุดในประเทศอินเดีย (บัณฑิต ธนบุญสมบัติ 2551: 97)

ผู้วิจัยได้นำตัวอย่างงานศิลปะที่ปรากฏในถ้ำตุนหวง หมายเลข 57 มาเปรียบเทียบกับรูปแบบงานศิลปะที่ปรากฏในถ้ำอชันตา หมายเลข 1 และหมายเลข 2 เนื่องจากผลงานในถ้ำทั้งสองล้วนเป็นศิลปะในสมัยคุปตะทั้งสิ้น แบ่งออกเป็น 3 หัวข้อ ดังนี้

5.1 การจัดองค์ประกอบ

5.1.1 ลักษณะท่าประทับยืนและประทับนั่ง พบว่าลักษณะของพระพุทธรูปในถ้ำตุนหวง หมายเลข 57 ที่ปรากฏในกริยาประทับยืนมีลักษณะพระวรกายบิดไปด้านข้าง ยืนตรีภังค์ พระบาทแยกออกห่างจากกันเล็กน้อย ส่วนแบบประทับนั่งมีลักษณะนั่งขัดสมาธิเพชร พระหัตถ์แสดงมุทรา ซึ่งเป็นลักษณะเด่นของศิลปะอินเดียภาคเหนือ ในถ้ำอชันตาหมายเลข 2 ก็พบพระพุทธรูปในกริยาประทับนั่งในบริเวณคูหาประดิษฐานพระพุทธรูป ดังรูป

ภาพที่ 21 ประติมากรรมพระพุทธรูปในซุ้มประดับ
ทิศตะวันตก ณ ถ้ำตุนหวง หมายเลข 57
ที่มา: Digital Dunhuang, Mogao Grottoes Cave 057,
เข้าถึงเมื่อ 20 เมษายน 2562, เข้าถึงได้จาก
<https://www.e-dunhuang.com/>

ภาพที่ 22 คูหาประดิษฐานพระพุทธรูป ณ ถ้ำอชันตา หมายเลข 2
ที่มา: Allposters, Buddha statue in the Ajanta Caves, เข้าถึงเมื่อ 20
เมษายน 2562, เข้าถึงได้จาก <https://www.allposters.com/>

5.1.2 ลักษณะของนางอัปสร นางอัปสรเป็นเทพีแห่งความสวยงามและดนตรี ซึ่งมาร่วมชุมนุมในพิธีกรรมต่าง ๆ ที่พระพุทธรองค์ทรงเสด็จตามคติของพุทธศาสนานิกายมหายาน ภาพนางอัปสรที่ปรากฏในถ้ำตุนหวงหมายเลข 57 พบว่าส่วนใหญ่เปลือยอก มีผิวสีคล้ำแบบชาวอินเดีย รวมถึงการสวมเครื่องแต่งกายคล้ายกับสตรีชาวอินเดีย และหะล่องลอยอยู่กลางอากาศ ดังรูป

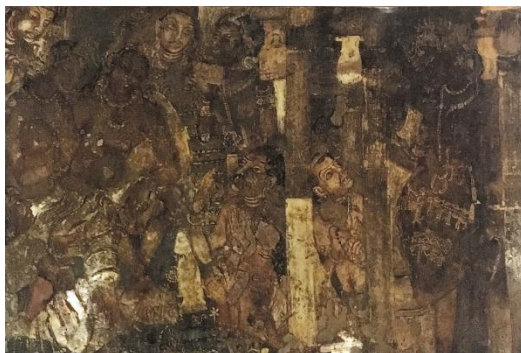

ภาพที่ 23 นางอัปสรกำลังบินและรำรำ ณ ถ้ำตุนหวง หมายเลข 57
ที่มา: Digital Dunhuang, Mogao Grottoes Cave 057, เข้าถึงเมื่อ 20
เมษายน 2562, เข้าถึงได้จาก <https://www.e-dunhuang.com/>

ภาพที่ 24 พระนางสีวลี จากผลงาน
Mahajanaka Jataka ณ ถ้ำอชันดา หมายเลข 1
ที่มา: Behl, Benoy K.. (2005). The Ajanta Caves: Ancient
Paintings of Buddhist India. London: Thames & Hudson.

5.1.3 เนื้อเรื่องที่ใช้ในการเขียนภาพ พบว่าภาพจิตรกรรมทางกำแพงทิศตะวันตกของถ้ำตุนหวง หมายเลข 57 กับภาพเขียนบนผนังด้านซ้ายของถ้ำอชันดา หมายเลข 2 ได้นำเนื้อเรื่องพุทธประวัติ ตอนพระนางสิริมหามายาทรงสุบินถึงช้างเผือกและทรงมีพระประสูติกาลเจ้าชายสิทธัตถะ มาเขียนภาพเหมือนกัน แต่มีความแตกต่างกันที่การนำเสนอภาพเขียน โดยถ้ำอชันดา หมายเลข 2 มีการเขียนภาพเหตุการณ์ตั้งแต่ ตอนที่พระเจ้าสุทโธทนะมีรับสั่งให้โหรประจำราชสำนักทำนายพระสุบินของพระนางสิริมหามายา ซึ่งโหรหลวงได้ทำนายไว้ว่า “พระนางสิริมหามายาทรงพระครรภ์พระองค์จักมีพระราชโอรส พระโอรสนั้นถ้าอยู่ครองราชย์ก็จักเป็นพระเจ้าจักรพรรดิ แต่ถ้าเสด็จออกบวชจักได้เป็นพระพุทธเจ้า” ไปจนถึงตอนพระนางทรงพระครรภ์และมีพระประสูติกาลเจ้าชายสิทธัตถะ ส่วนถ้ำตุนหวงหมายเลข 57 เขียนภาพเป็นพระนางสิริมหามายาประทับนั่งบนหลังช้างเผือกพร้อมกับพระเจ้าสุทโธทนะ และโหรหลวงอยู่ด้านข้าง ดังรูป

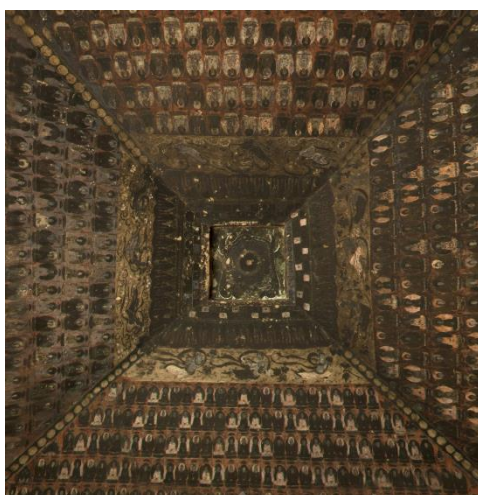
ภาพที่ 25 พุทธประวัติ ตอนพระนางสิริมหามายาทรงสุบิน
ถึงช้างเผือก ณ ถ้ำอชันดา หมายเลข 2
ที่มา: Behl, Benoy K.. (2005). The Ajanta Caves:
Ancient Paintings of Buddhist India. London:
Thames & Hudson.

ภาพที่ 26 พุทธประวัติ ตอนพระนางสิริมหามายาทรง
สุบินถึงช้างเผือก ณ ถ้ำตุนหวง หมายเลข 57
ที่มา: Digital Dunhuang, Mogao Grottoes Cave
057, เข้าถึงเมื่อ 20 เมษายน 2562,
เข้าถึงได้จาก <https://www.e-dunhuang.com>

5.2 เทคนิคการใช้สี

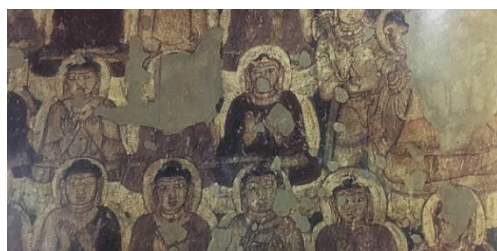
พบว่าสีที่ใช้ในงานจิตรกรรมของถ้ำตุนหวง หมายเลข 57 บริเวณเพดานถ้ำภาพพิมพ์ลายอนาคตพุทธเจ้า มีการใช้สีในวรรณคดีที่ฉูดฉาด ตัดกันอย่างชัดเจน เช่น สีแดง น้ำเงิน เขียวอ่อน ดำและขาว คาดว่าได้รับอิทธิพลด้านการใช้สีจากภาพจิตรกรรมบนเพดานถ้ำอชันดา หมายเลข 1 ที่เป็นรูปสัตว์และดอกไม้ต่าง ๆ และได้รับอิทธิพลด้านลวดลายอนาคตพุทธเจ้า จากภาพ Miracle of Shravasti ในถ้ำอชันดา หมายเลข 2 ดังรูป

ภาพที่ 27 เพดานด้านในถ้ำตุนหวง หมายเลข 57
ที่มา: Digital Dunhuang, Mogao Grottoes Cave 057,
เข้าถึงเมื่อ 28 กุมภาพันธ์ 2562, เข้าถึงได้จาก
<https://www.e-dunhuang.com/>

ภาพที่ 28 เพดานถ้ำอชันดา หมายเลข 1
ที่มา: <http://www.evaleestudio.com/>

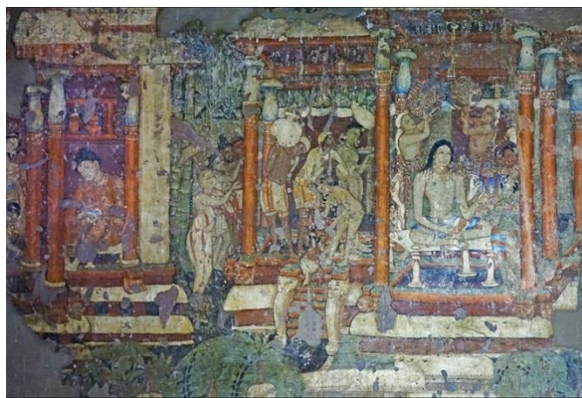
ภาพที่ 29 Miracle of Shravasti
ที่มา: Behl, Benoy K.. (2005). The Ajanta Caves: Ancient
Paintings of Buddhist India. London: Thames & Hudson.

5.3 การใช้มุมมองทัศนียวิทยา

พบว่างานจิตรกรรมบนกำแพงทิศใต้ของถ้ำตุนหวง หมายเลข 57 ใช้วิธีทางทัศนียภาพแบบทับซ้อนซ้อนกันให้ดูไกลตา และจัดวางภาพคนและอื่น ๆ ให้แน่นเต็มภาพ คล้ายวิธีการจัดงานประติมากรรม (กำจร สุนพงษ์ศรี 2558: 181) เช่นเดียวกับงานจิตรกรรม Mahajanaka Jataka ที่พบในถ้ำอชันดาหมายเลข 1 ดังรูป

ภาพที่ 30 จิตรกรรมบนกำแพงทิศใต้
ถ้ำตุนหวง หมายเลข 57
ที่มา: Digital Dunhuang, Mogao
Grottoes Cave 057, เข้าถึงเมื่อ 20
เมษายน 2562, เข้าถึงได้จาก
<https://www.e-dunhuang.com/>

ภาพที่ 31 ภาพวาด Mahajanaka Jataka ณ ถ้ำอชันดา หมายเลข 1
ที่มา: Behl, Benoy K.. (2005). The Ajanta Caves: Ancient
Paintings of Buddhist India. London: Thames & Hudson.

บทที่ 6

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

6.1 สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาอิทธิพลอินเดียที่ปรากฏในงานจิตรกรรมถ้ำตุนหวง หมายเลข 57 มีวัตถุประสงค์เพื่อเพื่อศึกษาอิทธิพลอินเดียที่ปรากฏในงานจิตรกรรมถ้ำตุนหวง หมายเลข 57 โดยศึกษาจากภาพจิตรกรรมที่ปรากฏภายในถ้ำตุนหวง หมายเลข 57 วิเคราะห์เปรียบเทียบกับศิลปะอินเดียในราวพุทธศตวรรษที่ 10-14

ผลการศึกษาพบว่า งานศิลปะภายในถ้ำตุนหวง หมายเลข 57 ส่วนใหญ่ได้อิทธิพลจากศิลปะอินเดียสมัยคุปตะ และมีลักษณะคล้ายกับงานจิตรกรรมที่ปรากฏในถ้ำอชันตา หมายเลข 1 และหมายเลข 2 ซึ่งทั้งสองถ้ำเป็นถ้ำที่สร้างขึ้นในสมัยคุปตะทั้งสิ้น ได้แก่ การจัดองค์ประกอบ ไม่ว่าจะเป็นลักษณะท่าประทับยืนและประทับนั่ง ลักษณะของนางอัปสร เนื้อเรื่องที่ใช้ในการเขียนภาพ รวมไปถึงเทคนิคการใช้สี และการใช้มุมมองทัศนียวิทยา ซึ่งล้วนมีความสวยงามและสะท้อนให้เห็นความเป็นอารยะทางพุทธศิลป์มาจนถึงปัจจุบัน

6.2 ข้อเสนอแนะของผลการวิจัย

จากการศึกษาอิทธิพลอินเดียที่ปรากฏในงานจิตรกรรมถ้ำตุนหวง หมายเลข 57 ทำให้ผู้วิจัยพบว่าถ้ำตุนหวงที่สร้างในสมัยต้นราชวงศ์ถังไม่ได้มีเพียงแค่ถ้ำหมายเลข 57 เพียงถ้ำเดียวเท่านั้น แต่ยังมีถ้ำหมายเลข 220, 321, 322, 323, และ 329 ตามลำดับ ซึ่งควรค่าแก่การนำมาศึกษาวิเคราะห์ เพื่อให้เห็นพัฒนาการของรูปแบบงานศิลปกรรมจีนในสมัยราชวงศ์ถังต่อไป

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

- กัจจกร สุนพงษ์ศรี. (2551). **ประวัติศาสตร์ศิลปะจีน**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: วี.พริ้นท์.
- เทพรัตน์ราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี, สมเด็จพระ. (2550). **ศิลปะจีน**. กรุงเทพฯ: แพลน พริ้นท์ติ้ง.
- ปัญญา เทพสิงห์. (2548). **ศิลปะเอเชีย**. กรุงเทพฯ: แอคทีฟ พริ้นท์.
- รักษ์ ธรรมิสรา. (2544). **เส้นทางสายไหม**. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ : อุษาการพิมพ์.
- สุภัทรดิศ ดิศกุล, หม่อมเจ้า. (2553). **ประวัติศาสตร์ศิลปะประเทศใกล้เคียง : อินเดีย, ลังกา, ชาว, จาม, ขอม, พม่า, ลาว**. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ: มติชน.
- สมศรี สุกุมลนันทน์. (2521). **เส้นทางสายไหม**. กรุงเทพฯ : นำอักษรการพิมพ์.
- บัณฑิต ธนบุญสมบัติ. (2551). **ความมหัศจรรย์แห่งหมู่เกาะมรดกโลก เอเลฟันตา เอลโลรา อชันตา**. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ : ธิ ชั้น ซายน์ อินเทอร์เน็ตราเวล กรุ๊ป.
- อิสระ สุวรรณบล. (2555). **สู่แดนพุทธภูมิจีนบนเส้นทางสายไหม**. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ : ส เจริญ การพิมพ์.
- สมศรี สุกุมลนันทน์. (2521). **เส้นทางสายไหม**. กรุงเทพฯ : นำอักษรการพิมพ์.
- รักษ์ ธรรมิสรา. (2544). **เส้นทางสายไหม**. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ : อุษาการพิมพ์.

ภาษาอังกฤษ

- Behl, Benoy K.. (2005). **The Ajanta Caves: Ancient Paintings of Buddhist India**. London: Thames & Hudson.
- Chandra, Lokesh. (2012). **Buddhist paintings of Tun-Huang in the National Museum, New Delhi**. New Delhi : Niyogi Books.

(T.L.D. Lu & P. Demgenski, Trans). (2014). **The Preservation of the Mogao Caves in Dunhuang, China**. Hong Kong : Department of Anthropology, the Chinese University of Hong Kong.

ภาษาอื่น ๆ

吴健 (1998) 《敦煌佛影》，臺北：藝術家。

เว็บไซต์

Digital Dunhuang. (2010). **Mogao Grottoes Cave 057**. เข้าถึงเมื่อ 23 เมษายน 2561. เข้าถึงได้จาก <https://www.e-dunhuang.com/cave/10.0001/0001.0001.0057>

Dunhuang Academy. (2014). **Mogao Cave 57 (Early Tang 618-705AD)**. เข้าถึงเมื่อ 30 เมษายน 2561. เข้าถึงได้จาก <http://public.dha.ac.cn/content.aspx?id=453980748254>

oporshady. (2013). **วัดถ้ำแห่งตุนหวง พุทธศิลป์สุดยิ่งใหญ่ กลางทะเลทรายของจีน**. เข้าถึงเมื่อ 30 เมษายน 2561. เข้าถึงได้จาก <https://travel.mthai.com/world-travel/65224.html>

TourTookTee. (ม.ป.ป.). **เส้นทางสายไหม (Silk Road)**. เข้าถึงเมื่อ 23 เมษายน 2561. เข้าถึงได้จาก <http://www.tourtooktee.com/ข้อมูลท่องเที่ยว/เส้นทางสายไหม-silk-road>

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ-สกุล	นางสาวณัฐธิดา เรืองนนท์
ที่อยู่	151 หมู่บ้าน 2521 ซอยสวนผัก 44 ถนนสวนผัก แขวงฉิมพลี เขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร
วันเกิด	วันพุธที่ 22 มกราคม พ.ศ. 2540

ประวัติการศึกษา

พ.ศ. 2561	สำเร็จการศึกษาในระดับปริญญาตรี อักษรศาสตรบัณฑิต คณะอักษรศาสตร์ สาขาวิชาเอเชียศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร
พ.ศ. 2558	สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สายศิลป์ อังกฤษ-จีน จากโรงเรียนราชวินิต มัธยม

แบบโอนลิขสิทธิ์สารนิพนธ์

สาขาวิชาเอเชียศึกษา คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

ข้าพเจ้า	นางสาวณัฐธิดา เรืองนนท์
นักศึกษาชั้นปีที่ 4	วิชาเอกเอเชียศึกษา ภาษาจีน
ชื่อสารนิพนธ์	อิทธิพลอินเดียที่ปรากฏในงานจิตรกรรมถ้ำขุนหวง หมายเลข 57
ชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา	อาจารย์สุพิชฌาย์ แสงสุขเอี่ยม
ที่อยู่ที่สามารถติดต่อได้	151 หมู่บ้าน 2521 ซอยสวนผัก 44 ถนนสวนผัก แขวงฉิมพลี เขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร
หมายเลขโทรศัพท์	095-704-4852

ลิขสิทธิ์ของสารนิพนธ์อันเป็นผลจากการศึกษาเล่าเรียน ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรระดับปริญญาบัณฑิต ข้าพเจ้ายินดีโอนลิขสิทธิ์ตามมาตรา 17 วรรค 2 แห่งพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 เป็นของคณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร โดยมีกำหนดตลอดอายุคุ้มครองสิทธิ์

ลงนามผู้โอน.....

(นางสาวณัฐธิดา เรืองนนท์)

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

ลงนามผู้รับโอน.....

(.....)

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

